

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

EXTRA DIK
ZOMER-
NUMMER

De Jakobs ladder

Duizendmaal dank

*Niet vluchten,
maar blijven*

Blijdschap

De grondtoon in je hart

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne,
drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer
Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

*Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.*

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

WENDING NAAR DE KERK

TEKST: AD DE BRUIJNE, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

In een voorhoede van Westerse christenen zien wij vandaag een 'wending naar de kerk'. Christenen waren eeuwenlang gewend aan een min of meer christelijke samenleving. Die ondersteunde christelijke waarden en praktijken en bood een natuurlijk platform voor christelijke maatschappelijke actie. Die situatie is voorbij. De vroegere gewenning bewerkt dat wij nu zomaar met de samenleving mee seculariseren. Het is moeilijk om daarbinnen vast te houden aan de stijl van Gods koninkrijk, en ook om die samenleving positief te beïnvloeden. De 'wending naar de kerk' zoekt daarvoor een alternatief. Zij verwortelt het christelijke leven nadrukkelijk in de kerk, als nieuwe samenleving van de toekomst die rond Jezus ontstaat. Daar wordt met vallen en opstaan een gemeenschap van liefde inge oefend, die gastvrij open staat naar de omringende wereld.

Opmerkelijk, zeker voor christenen van 'vrijgemaakte' herkomst. Zo'n wending naar de kerk vond in hun traditie namelijk al eerder plaats, in het midden van de 20e eeuw, rond Klaas Schilder. Sommige trekkers van de huidige beweging – nota bene zelf niet gereformeerd en geen Nederlander – grijpen zelfs nadrukkelijk terug op die vrijgemaakte geschiedenis. De vroege vrijgemaakten voorvoelden de breuk in de Westerse cultuur en speelden daarop in. Helaas werd hun nadruk op de kerk als bedding voor christelijk leven en voor christelijke betrokkenheid op de samenleving al gauw bedorven door de debatten rond ware en valse kerk en door de ondertoon van hoogmoed daarin. Begrijpelijk dat velen zich uiteindelijk gefrustreerd van dat kerkisme afkeerden. Maar daarmee verloor men ook het besef dat de kerk voor christenen juist in een postchristelijke wereld des te fundamenteeler wordt. De midden generaties ontwikkelden een allergie voor de kerk en zo bezorgden ze de jongere generaties een blinde vlek. Gevolg: christenen die extra kwetsbaar staan in een niet meer christelijke samenleving. Ik zie een tragische coöperatie van generaties waarin een voorsprong werd verkwanseld tot een achterstand. Waarom moet ik toch zo vaak denken aan dat woord van Jezus: vele eersten worden laatsten?

IN DIT NUMMER

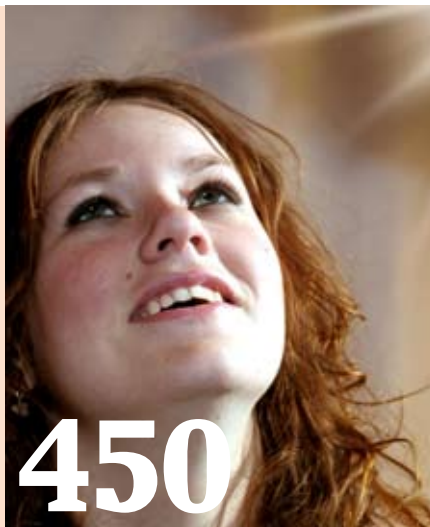

444

ONUITSPREKELIJKE

VREUGDE

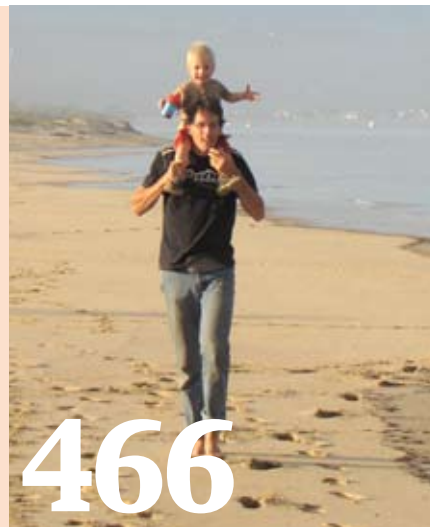
God is in zichzelf diep gelukkig; Hij wil ons in die vreugde laten delen. God legt zelf die vreugde in ons hart als de grondtoon van ons leven. Gerichtheid op God is daarbij cruciaal, en zowel de bron als het doel van de vreugde in het leven van de gelovige.

450

AFFECTIEF GELOOF

Van Jonathan Edwards leren we dat het geloof affectief van aard is. Dat wil niet zeggen dat het draait om wat je voelt, maar de aanwezigheid van de heilige Geest wekt op tot liefde en resulteert in een gerichtheid op God en op de mensen om je heen.

466

DE GROETEN UIT...

In de vakantietijd maak je vaak kennis met nieuwe mensen, en als je daar waar je vakantie houdt een kerkdienst bezoekt, ook met andere christenen. De redacteurs van De Reformatie vertellen over ontmoetingen met gelovigen ver weg en dichtbij.

EN VERDER

449 COLUMN ALTOOS DANKBAAR /// 449 UIT DE KERKEN /// 443 COLUMN BLIJ, BLIJER ///

443 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 454 BIJBELTAAL DE JAKOBSLADDER /// 456 DUIZENDMAAL DANK ///

460 WANDELEN MET GOD NIET VLUCHTEN MAAR BLIJVEN /// 462 NOG MEER HUISWERK ///

465 COLUMN SLOW CHURCH /// 470 ABRAHAM ALS WERELDLEIDER? /// 471 NIEUWS EN

PERSBERICHTEN

Onuitsprekelijke vreugde

TEKST: BAS LUITEN, PREDIKANT TE AMERSFOORT – DE HORSTEN EN HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Een christen is herkenbaar aan zijn vreugde. Niet als eigenschap, maar als vrucht van de Geest.

Niet afhankelijk van omstandigheden, maar van het vieren van de vrede met God.

Vreugde lijkt zo ongrijpbaar, als een stemming die zich kan voordoen. Dat is ook zo als het gaat om tijdelijke en toevallige zaken. Stel dat iemand een grote financiële meevaller heeft, dan kan z'n dag niet meer stuk. Hij geeft meteen een rondje onder z'n vrienden. Zo gaat dat. Maar dat plotselinge voordeel staat in geen verhouding tot de geweldige prijs die voor zijn leven werd betaald. Dat is een geluk van geheel andere orde, niet wisselvallig of kwetsbaar. Had die persoon daar even bij stilgestaan voor hij zijn huis verliet, dan zou z'n dag al eerder in een prachtig licht hebben gestaan.

Gods vreugde 'Alles is uit God ontstaan, alles is door Hem geschapen, alles heeft in Hem zijn doel' (Rom. 11:36). In enkele woorden ligt hierin onze werkelijkheid samengevat. 'Alles is door Hem geschapen', dat klinkt bekend, al blijft het een ongekend wonder. Maar die eerste uitspraak hoor je minder vaak: 'Alles is uit God ontstaan'. Dit is een nog veel dieper mysterie. God heeft uit zichzelf genomen, heel de schepping is een uitdrukking van zijn wezen. Dat geldt ook voor de vreugde die Hij legde in al zijn werken! God is in zichzelf diep gelukkig, 'gelukzalig' (1 Tim. 1:11). Hij schiep in en door zijn Zoon,

zijn geliefd kind en boezemvriend, in wie zijn vreugde is (Hebr. 1:2; Joh. 1:18; Mat. 3:17). Een intensere relatie is niet mogelijk. Alles wat God op die manier tevoorschijn roept, is voorwerp van zijn persoonlijke vreugde (Ps. 104:31). Elke scheppingsdag laat iets zien van zijn welbehagen, zijn diepe motivatie om er iets moois van te maken. Toen de aarde werd gegrondvest, jubelden de morgensterren en schreeuwden Gods zonen het uit van vreugde (Job 38:6,7).

Van begin af aan is God er op uit geweest de mens in zijn vreugde te laten delen. Die vreugde kreeg de mens mee, op de bodem van zijn hart.

Het hoorde bij zijn natuur om bijna goddelijk te zijn, gekroond met glans en glorie (Psalm 8).

Verbond Na de zondeval is de inzet dat de mens weer zal delen in Gods eigen blijdschap. Als we de Bijbel op de voet volgen, van Oude naar Nieuwe Testament, valt op dat de Heer zijn volk al vroeg heeft geleerd zijn verbond te vieren. Bij de Sinaï wordt uitgebreid aandacht gevraagd voor de feesten, die vaste momenten in het jaar zullen zijn. Het zullen dagen en weken zijn om te

juichen voor God en vrolijk te zijn over al zijn grote daden. God zal werkelijk veel vreugde laten beleven, dat belooft Hij expliciet. In het nieuwe land zal geen droogte zijn, geen misoogst en geen misgeboorte, geen vrouw zal onvruchtbaar zijn en niemand zal jong sterven (Ex. 23:25-27). Dat is een geweldige belofte, uit de overvloed van God zelf. Dit is wat God met 'verbond' bedoelt, niet alleen 'Ik ben bij je', maar ook 'al het mijne is van jou, hier is het altijd feest' (Luc. 15:31).

*'God heeft uit
zichzelf genomen,
heel de schepping
is een uitdrukking
van zijn wezen'*

Bij de intocht in het land Kanaän, veertig jaren daarna, wordt deze toezegging uitvoerig herhaald en ingevuld:

de zegeningen zullen niet te tellen zijn! Neem nu eerst een moment de tijd om Deut. 28:1-14 te lezen; je zult je ogen uitwrijven. De rijk gevulde schatkamer van de hemel zal voortdurend open staan! Dat is meer dan een mens nodig heeft om van te leven. Duidelijk is de overvloedige vreugde een doel, namelijk zo dat de mens daarin diep verbonden zal zijn met zijn God. Dat alles als een voorafbeelding van de samenleving op de nieuwe aarde, waar de tranen worden afgewist en waar geen verdriet meer zal zijn.

God jubelt vol blijdschap over zijn volk en wij leren juichen voor Hem met heel ons hart – echt iets om in je vakantietijd te overwegen, ergens in Gods prachtige natuur. ///

Grondtoon Van cruciaal belang daarbij is, dat de mens zijn God hierin herkent en niet alleen ‘dank u wel’ zegt en er met al die zegeningen vandoor gaat in een egocentrisch bestaan. Het gaat erom de Heer te dienen *met vreugde*.

Daar zal God naar oordelen (Deut. 28:47). De Heer heeft met vreugde gegeven en gezegend.

Wanneer dat niet wordt opgemerkt, zal Hij net zo met vreugde alles en iedereen te gronde richten en uitroeien (Deut. 28:63). Dat is een heel opmerkelijk woord. God heeft met plezier gegeven, vanuit zijn welbehagen, en dat laat Hij niet bederven! Heeft God dan plezier in

de ondergang van de goddeloze? Nee, zeker niet (Ezech. 18:23). Hier moeten

we God niet tegen zichzelf uitspelen, bij Hem zijn toorn en liefde, blijdschap en verdriet gelijktijdig. Terwijl Hij treurt over iemand die verloren gaat, verheugt Hij zich over zijn werken en zijn plannen, die Hij beschermt tegen bederf.

Het is opmerkelijk hoe de vreugde als grondtoon teruggegeven wordt aan een

volk dat in zonde is gevallen, zelfs door de ballingschap heen. Wanneer Nehemia na de terugkeer Gods wet voorleest, barsten de mensen uit in tranen. Maar dat is niet de bedoeling, ze moeten juist een feestmaal gaan klaarmaken, want die dag is gewijd aan de Heer.

‘Wees niet bedroefd, want de vreugde die de Heer u geeft is uw kracht’ (Neh. 8:10). Ze vierden opnieuw

het Loofhuttenfeest, de vreugde is groot. Zeven dagen wordt voorgelezen uit de Schrift, al die dagen vierden ze feest. Zo leren ze hoe de bron van hun vreugde in God is en in zijn spreken. Keer op keer hadden ze zich daarin vergist, hadden ze de gaven meer gewaardeerd dan het woord van de Gever, maar nu wordt dat anders.

Wederzijds

Heel bijzonder is om te lezen hoe de blijdschap wederzijds is, dat God in dit volk zijn diepe vreugde vindt. *Zo is Hij!* God is liefde, niet bij wijze van reactie, maar Hij is zo in zichzelf. Evenzo is Hij vreugde, kan Hij zich verheugen in een volk dat alle aantrekkelijkheid verloren heeft. Zo maakt Hij heel helder dat het gaat om wederzijdse vreugde in elkaar, God en mens, ongeacht hoe veel of hoe

*‘Van begin af aan
is God er op uit
geweest de mens
in zijn vreugde
te laten delen’*

Toen de aarde werd gegrondvest, jubelden de morgensterren en schreeuwden Gods zonen het uit van vreugde (Job 38:6,7). ///

weinig wij kunnen geven of ontvangen.
Sefanja zegt het op een prachtige manier:

*'Jubel, vrouwe Sion,
zing van vreugde Israël,
juich met heel je hart, vrouwe Jeruzalem! (...)
De Heer, je God zal in je midden zijn,
Hij is de held die je bevrijdt.
Hij zal vol blijdschap zijn, verheugd over jou,
in zijn liefde zal Hij zwijgen,
in zijn vreugde zal Hij over je jubelen.'*
Sefanja 3:14,17

Dit getuigt van wederzijdse vreugde in elkaar, nauwelijks te bevatten. God jubelt vol blijdschap over zijn volk en wij leren juichen voor Hem met heel ons hart. Jesaja maakt er huwelijksstaal van, heel persoonlijk:

*'Ik vind grote vreugde in de HEER,
mijn hele wezen jubelt om mijn God.
Hij deed mij het kleed van de bevrijding aan,
hulde mij in de mantel van de gerechtigheid,
zoals een bruidegom een kroon opzet,
zoals een bruid zich tooit met haar sieraden.'*
Jesaja 61:10

En God zegt:

*'Je zult een schitterende kroon zijn
in de hand van de Heer,
een koninklijke tulband
in de hand van je God.
Men noemt je niet langer Verlatene
en je land niet langer Troosteloos oord,
maar je zult heten Mijn verlangen
en je land Mijn bruid.
Want de Heer verlangt naar jou
en je land wordt ten huwelijk genomen.
Zoals een jongeman een meisje tot vrouw neemt,
zo zullen jouw zonen jou ten huwelijk nemen,
en zoals de bruidegom zich verheugt over zijn
bruid,
zo zal je God zich over jou verheugen.'*
Jesaja 62:3-5

Altijd en overal Dit is echt iets om in vakantietijd mee te nemen en te overwegen in je hart, ergens in Gods prachtige natuur. Want hoeveel stoorzenders bederven deze vreugde niet. En elke week krijg je een korte vakantie, een dag van feestelijke samenkomst om mee te beginnen. Om te midden van alle drukte en herrie contact te maken met de grondtoon van je leven, het begin van eeuwige vreugde (HC zondag 22).

Want de tijd heeft niet stilgestaan. In deze nieuwe bedeling leven we als Gods volk niet in een afgebakend stukje hemel op aarde, maar zijn we verstrooid onder de volken en maken we van alles mee aan ellende en teleurstelling. Veel christenen worden vervolgd en bedreigd. Verbaas je daarover niet, schrijft Petrus, want je deelt het leven met Jezus. Daarin schuilt heel veel heerlijkheid als kind van God, je bent heilig en rechtvaardig, maar ook deel je nu nog in Christus' lijden op aarde. Hij werd gehoond en verworpen en zijn woorden werden verdraaid. Zijn eigen volksgenoten deden daaraan mee, zelfs zijn tafelgenoot keerde zich tegen Hem. Zo dichtbij kan de vijandschap komen en veel vreugde in ons leven wegnemen. Maar denk eraan, dat je je altijd verheugt in de Heer (Fil. 4:4)! Dat lijkt een merkwaardige uitspraak te midden van allerlei gevangenschap en vervolging. Daarom zegt Paulus het nogmaals: wees altijd in de Heer verheugd! Tegen de achtergrond van wat we zagen bij de wet, de profeten en de psalmen laat zich dit zo verstaan. Het gaat om een *vreugde in elkaar*, God en mens, een vreugde die net als bij een huwelijk niet afhankelijk is van omstandigheden. Die omstandigheden zijn eerder een

vuurproef (1 Ptr. 4:12), omdat juist in de moeiten tevoorschijn komt hoe je op elkaar kunt rekenen en hoe sterk je wederzijdse band is. Verheug je daarin met uitbundige vreugde (1 Ptr. 4:13).

Dat lijkt erg tegenstrijdig.

'Van cruciaal belang daarbij is, dat de mens zijn God hierin herkent' Toch hebben Paulus en Silas gezongen in de gevangenis van Filippi, met hun voeten in het blok en hun ruggen kapot geslagen. Dat is heel bijzonder en heeft dus twee kanten.

Open hemel Allereerst is God altijd en overal in staat het hart van zijn kinderen te vullen met zijn vreugde. Let erop, dat de Heer dit zo zegt, het gaat om *zijn vreugde* in ons hart. Als Jezus zichzelf de ware wijnstok noemt, waarvan het leven doorstroomt in de ranken, voegt Hij daaraan toe: 'Dit zeg Ik tegen jullie om je *mijn vreugde* te geven, dan zal je vreugde volkomen zijn' (Joh. 15:11). In het Hogepriesterlijk gebed vraagt Jezus evenzo dat zijn leerlingen vervuld mogen zijn van zijn vreugde (Joh. 17:13). Dat is dus blijdschap uit een bron die nooit droogstaat, die ontspringt uit de diepten van Gods welbehagen. Eens ging daarvoor de hemel open, zodat engelen konden zingen van dat welbehagen in de mensen. God is in staat altijd en overal die open hemel te laten ervaren. Van Paulus leren we, dat liefde, vreugde en vrede de vrucht is van de Geest. Daarin zien we het leven van Jezus zelf, hoe Hij onder ons heeft geleefd. Het is zijn Geest die ons deel geeft aan zijn liefde, zijn vreugde, zijn vrede en nog meer, zodat Jezus in de zijnen tevoorschijn komt. Dit ligt

allemaal in dezelfde lijn: God ontsteekt zijn vreugde in onze harten, Hij vervult ons met zichzelf en juist als het spannend wordt, zal blijken hoe sterk dat is. Het is vreugde waar alles bij verstomt, elke klacht en elke twijfel.

Gelukkig maken Aan de andere kant worden wij aangespoord aan Gods blijdschap te denken. Doe Hem een plezier! In de gelijkenis met de talenten worden de knechten die hun best hebben gedaan geprezen, ze hebben hun heer een plezier gedaan en mogen 'ingaan in zijn vreugde', zoals er letterlijk staat (Mat. 25:21,23). Dit is ook belangrijk als het leven tegenzit of inspanning vraagt. Paulus vraagt aan de Filippenzen, die nogal te lijden hebben onder vijandschap, hem 'volmaakt gelukkig te maken' door hun levenshouding en liefde tot elkaar (Fil. 2:2). Dat gaat natuurlijk niet alleen over Paulus, zo spreekt de heilige Geest tot de gemeente. Gelukkig maken, de A(a)nder vreugde geven, is een belangrijk motief in ons handelen! Petrus zou God verheerlijken door zijn manier van sterven (Joh. 21:19). Paulus schrijft: 'Ook al zou mijn bloed als een offer worden uitgegoten, samen met het offer dat u brengt door de dienst van uw geloof, toch ben ik vol vreugde, samen met u allen. Wees dus ook vol vreugde, samen met mij' (Fil. 2:17,18). We kunnen God geen groter blijdschap geven dan door op Hem te hopen en Hem te vertrouwen, in leven en in sterven.

'De overvloedige

vreugde is een

doel, zo dat de

mens daarin diep

verbonden zal zijn

met zijn God'

Omzien naar elkaar Dit is ook van veel belang in het omzien naar elkaar. Velen zijn daarmee bezig, binnen en buiten de kerkenraad. Dat is prachtig,

je ziet daarin iets van de goede Herder. Alleen, wat is nu precies dat 'omzien naar'? Wat willen we daarmee bereiken?

Ten diepste gaat her er altijd om dat die wederzijdse vreugde tussen God en mens (weer) wordt ervaren.

Stel dat je op bezoek komt bij iemand die ernstig ziek is, met een lichaam dat

niet wil, of bij een ander die net z'n baan is kwijtgeraakt en daarmee zijn inkomen. Allemaal omstandigheden

die als wolken voor de zon kunnen schuiven. Van veel belang kan dan zijn met elkaar te spreken over

*'God is liefde,
niet bij wijze van
reactie, maar Hij
is zo in zichzelf'*

de vreugde die God in je heeft! De vreugde die niet afhankelijk is van hoe je bent of wat je kunt, maar die je voluit waardeert als mens voor God met alle beloften daaraan verbonden!

De ervaring daarvan zet een leven in een hemels licht. Ingaan in de vreugde van je Heer is een belofte voor later, maar de voorsmaak is voor

vandaag. Gelukkig ben je, nu al, als je genodigd bent tot de bruiloft van het Lam (Opb. 19:9)!

De vreugde van God is de bron van onze vreugde in God. We zijn niet overgeleverd aan onze stemmingen, hoezeer we ook mens zijn. Wel hebben we elkaar erbij nodig om onze harten op God te richten en andere gedachten ondergeschikt te maken. De Geest leert ons samen bidden, samen zingen. Jubelen en juichen kun je leren!

*'U hebt mijn klacht veranderd in een dans,
Mijn rouwkleed weggenomen, mij in vreugde gehuld.*

*Mijn ziel zal voor u zingen en niet zwijgen.
Heer, mijn God, U wil ik eeuwig loven.'*

Psalm 30: 12,13

Het rouwkleed dragen is vaak een eenzame bezigheid. Maar de dans die ervoor in de plaats komt is een reidans. Die kennen we niet meer zo, maar de bedoeling verstaan we. Een reidans kun je niet alleen. Hier heb je anderen bij nodig, die je toezingen en met je mee zingen en je zo meenemen in de vreugde die eeuwig blijven zal.

✚ SAMENVATTING

God is in zichzelf diep gelukkig en Hij wil ons in die vreugde laten delen. Na de zondeval is het Gods bedoeling om de vreugde die de mens heeft bedorven te herstellen. God legt zelf die vreugde in ons hart, die niet van onze omstandigheden afhankelijk is. Het is de grondtoon van ons leven. Gerichtheid op God is daarbij cruciaal, en zowel de bron als het doel van de vreugde in het leven van de gelovige. Vreugde beleven we niet alleen in onze verbondenheid met God, maar ook in verbondenheid met elkaar.

De blijdschap is wederzijds: God vindt in dit volk zijn diepe vreugde. ///

Altoos Dankbaar

TEKST: SANDER GRIFFIOEN, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Vijfentwintig jaar geleden verscheen *Hulpeloos maar schuldig* van Aleid Schilder. De kerkelijke pers reageerde overwegend negatief, maar bij deze en gene had het boek toch een zenuw geraakt. Ik herinner me dat een vriend naar het 'wees blij' van Filippenzen 4 wees met de vraag: 'Is dat niet een blij zijn op bevel? En wat als het alsmaar niet lukt? Blijf je dan niet met gevoelens van onmacht en schuld achter?' Even voorbij Vreeland bevindt zich op de Vechtoever een oude hoeve met de naam 'Altoos Dankbaar'. De naam werd ook wel elders aan boerderijen gegeven. Als je beseft hoe ongewis het bestaan toentertijd was, begrijp je dat

die naamgeving niets te maken heeft met opgelegde blijheid, maar dicht ligt bij het 'toch' van Habakuk 3: 'al zal er geen schaap meer in de kooien zijn, geen rund meer binnen de omheining, toch zal ik juichen voor de Heer'. Dat 'altoos' was een soort van belofte om een grondhouding van dankbaarheid voor de gift van het leven te handhaven in goede en kwade tijden. Zo zou ik nu ook het 'wees blij' van Filippenzen willen verstaan: niet als het opleggen van een bepaald gevoel, maar als een maning naar de bron terug te keren en daaruit kracht te putten. Natuurlijk doen gevoelens ertoe. Er kan een kloof ontstaan tussen wie we

ten diepste zijn en wat we voelen: hier ligt het relatieve gelijk van Aleid Schilder. Omgekeerd: als dankbaarheid ook de gevoelens bereikt, breekt een blij besef van heilheid door. Omgevingsfactoren kunnen enorm helpen: voor sommigen zijn dat strakblauwe luchten, kabbelende golfjes, kinderen spelend op een strand, voor anderen zijn het ongenaakbare bergtoppen en woeste bergstromen. Ik word al blij bij het zien van de hoeve Altoos Dankbaar.

UIT DE KERKEN

Benoemd:

als predikant door Zorggroep Manna (Enschede) voor de geestelijke verzorging (parttime) in het verpleeghuis de Cypressenhof: P.J. de Haan te Lutten, die deze benoeming heeft aangenomen.

Aangenomen naar:

Ommen-West: A.M. de Hullu te Apeldoorn-Zuid.

Middelstum in combinatie met

Kantens: kandidaat P.A. Slager te Kampen, die bedankte voor Driesum c.a. en voor Zaamslag.

Beroepen te:

Schildwolde: C. van Dusseldorp te Capelle aan den IJssel-Zuid/West.

Bedum: S. de Bruine te Duiven-Velp.

Zoetermeer: kand. G.J. Oosterhuis te Zeewolde

Naar de kerk in de vakantie:

Op zoek naar een kerk die u in de vakantie op zondag kunt bezoeken? Het is heel verrassend en verrijkend om in het buitenland samen met andere gelovigen God te zoeken en onderlinge eenheid te ervaren. Mocht dat niet tot de mogelijkheden behoren, dan kunt u uitzoeken of er in het gebied waar u op vakantie bent, ook Nederlandstalige diensten georganiseerd worden. Een overzicht daarvan én van speciale vakantiekerkdiensten in Nederland (bv. op de Waddeneilanden) kunt u vinden op www.christelijkevakantiesite.nl

onder de knop diversen.

Radio- en tv-uitzendingen:

Zendtijd voor kerken zendt in de komende maanden onder andere de volgende kerkdiensten uit:
Zondag 1 juli, 17:02 uur op radio 5: kerkdienst vanuit de GKv te Rotterdam-Delfshaven. Ds. Matthijs Haak, thema: kies-pijn, n.a.v. Kol. 1:12-23
Zondag 22 juli, 11:30 uur Ned. 2 (tv): kerkdienst vanuit de GKv te Leek. Ds. Alko Driest, thema: waarheen leidt de weg, n.a.v. Psalm 98.
Meer diensten en uitgebreidere info zijn te vinden op www.zvk.nl.

Affectief geloof

TEKST: WIM VAN VLASTUIN, RECTOR VAN HET HERSTELD HERVORMD SEMINARIE AAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM EN PREDIKANT BINNEN DE HERSTELD HERVORMDE KERK ///

Vanuit de calvinistische traditie zijn we vooral vertrouwd met het rationele karakter van het geloof, met nadruk op kennis. Minder licht valt er op de affectieve kant van het geloof, die de wil en het gevoelsleven betreft. Een theoloog als Jonathan Edwards (1703-1758) leert ons om die kant niet te vergeten.

Edwards bezinning op dit onderwerp vloeide voort uit zijn eigen reflectie op de Great Awakening, een geestelijke opwekking in de jaren 1740-1745 in de Angelsaksische wereld, vooral in Noord-Amerika. De centrale prediker in de Great Awakening was George Whitefield. In de tijd van de opkomende pers wist hij de media in dienst te stellen van de uitbreiding van Gods koninkrijk. Op een indringende manier maakte hij duidelijk dat niet doop en orthodoxie ons tot ware christenen maken, maar de inwoning van de heilige Geest.

Great Awakening De Great Awakening had een enorme impact. Er lopen lijnen van de Great Awakening naar de doorbraak van de internationale zending, de afschaffing van de slavernij en de oprichting van nieuwe universiteiten. Je kunt gerust stellen dat de geestelijke cultuur van Amerika tot op de dag van vandaag is gestempeld door de Great Awakening. Deze geestelijke beweging had ook schaduwzijden. De grote nadruk op de Geest leidde tot verwaarlozing van het uiterlijke Woord en de orde van de kerk. Zo ontstonden er trekken van geestdrijverij met alle gevolgen van dien: beroep op innerlijk licht, lekenpredikers en scheuringen. Om al deze uitwassen ontstonden vooroordelen tegen de Great Awakening.

Geloofsbeproeving Dit is de situatie waarin Edwards zijn theologische bijdrage heeft geleverd. Hij streed op twee fronten en nam een middenpositie in. Niet uit kerkpolitieke overwegingen, maar om geestelijke redenen. Enerzijds wees hij de ontsparingen van de Great Awakening af. Hij zag in de fanatieke voorstanders van de opwekking meer gevaar dan zegen voor het werk van de heilige Geest. Tegelijk nam hij afstand van hen die de opwekking afkeurden.

Eén van de rijpe vruchten van Edwards' bezinning op het karakter van het werk van de heilige Geest is zijn *Religious Affections*. Dit boek begint met de tekst uit 1 Petrus 1:8: 'Hoewel u Hem niet gezien hebt, hebt u Hem toch lief. Hoewel u Hem nu niet ziet, maar gelooft, verheugt u zich met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde' (HSV). Deze tekst is ingebed in een situatie van geloofsbeproeving. In de beproeving van het geloof blijkt dat het is opgewassen tegen moeilijke omstandigheden en dat het in wezen gaat om liefde en blijdschap. Voor Edwards is dit een bevestiging dat de ware religie affectief van aard is. En andersom: zonder affectie is er geen geloof.

Verstand en wil Vanuit de antropologie legt Edwards vervolgens uit wat het affectieve karakter van het geloof is. Terwijl tal van gereformeerde theologen een hiërarchie van verstand, wil en genegenheden hanteerden, gaat Edwards uit van slechts twee vermogens in de menselijke ziel, namelijk het verstand en de wil. Die twee zijn niet hiërarchisch geordend, maar gelijkwaardig. Ze zijn ook niet te isoleren van elkaar; het zijn verschillende aspecten van de ene menselijke ziel, waarbij de affectieve aspecten van de ziel, die het gevoelsleven betreffen, tot de wil worden gerekend.

Hiermee heeft hij verschillende dingen bereikt. In de eerste plaats kan hij op deze manier duidelijk maken dat ervaring en bevinding wezenlijk zijn voor het christelijke leven. Als de heilige Geest zijn werk in ons hart uitoefent, wordt niet alleen het verstand geraakt, maar ook de affectieve wil. Het leven van het geloof gaat verder dan dogmatische kennis omdat ons hele hart erbij betrokken is. Aan hen die kritiek hadden op de rol van de innerlijke ervaring in de Great Awakening kon Edwards het theologisch gewicht van de ervaring laten zien. Dat was niet alleen in die tijd belangrijk, maar klinkt tot op de

'Het leven van het geloof gaat verder dan dogmatische kennis, omdat ons hele hart erbij betrokken is'

dag van vandaag door in de theologie. Ervaring is geen aanhangsel meer bij het christelijke leven, iets extra's, maar het is wezenlijk voor de aanwezigheid van de heilige Geest in ons hart. Geestelijke ervaring krijgt op deze manier theologisch gewicht.

Redelijke emotie Ten tweede kon Edwards zich met zijn gelijkschakeling van verstand en wil tegen geestdrijverij verweren. Fanatici in de Great Awakening verzetten zich tegen studie. Edwards maakte naar hen toe duidelijk dat de Geest niet buiten het verstand omgaat. Waar ons hart liefheeft, heeft ons verstand kennis van de geliefde. Gelovigen 'zien' Gods lieflijkheid. Dat is voor hen nog belangrijker dan de persoonlijke redding. In Edwards' tijd was dit heel actueel. Er waren voorgangers die op het gevoel van de hoorders speelden. De emotie van de voorganger bracht emotie in de

gemeente teweeg en een emotionele gemeente werd gezien als een gemeente waarin de zegen van de heilige Geest aanwezig was. Edwards' concept bood een handvat om hier kritisch in te staan, zodat hij niet bij voorbaat onder de indruk was van de emoties in de gemeente. Hij had niets tegen emoties, maar hij zag deze meer als karakteristiek voor de menselijke persoonlijkheid dan voor het werk van de heilige Geest. Geestelijke emotie diende volgens Edwards altijd redelijke emotie te zijn. Als we slechts bewogen zijn omdat de voorganger het is, heeft niet de waarheid van Gods Woord ons geraakt. Edwards zegt hiermee dus ook dat niet het charisma van een voorganger beslissend is voor de geestelijke vrucht, maar de inhoud van de boodschap. We moeten kunnen uitleggen wat ons in het Woord zo heeft geraakt dat ons hart in beweging komt.

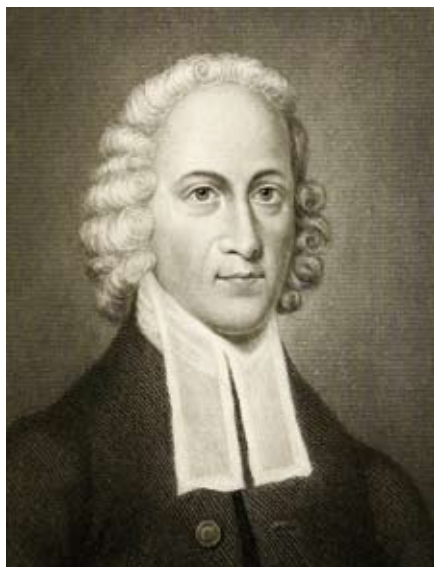
Affectie/emotie Het is in dit verband belangrijk om goed onderscheid te maken tussen emotie en affectie. Ik kan zeggen: ik ben emotioneel, zonder dat ik precies weet waarom ik emotioneel ben. Soms gaat de affectie ook in tegen de emotie, zoals bij Jezus' strijd in Getsemane. Zijn affectie van de liefde tot God was sterker dan de emotie van de vrees. Dit onderscheid tussen affectie en emotie maakt duidelijk dat het leven van het geloof dieper gaat dan de emotionele laag van onze persoonlijkheid. Edwards breidt dit ook uit naar andere verschijnselen die hij psychologisch duidt, zoals dromen. Men kan de gekruisigde Jezus in een droom zien. Volgens Edwards zegt dat meer over de psychische verwerking van de

boodschap van het kruis dan van de aanwezigheid van de Geest in het hart. Emotie, enthousiaste lofprijzing en show als zodanig zijn geen bewijzen voor of tegen de zegen van de Geest. Edwards wil hiermee voorkomen dat mensen zich oriënteren op de verkeerde verschijnselen als karakteristieken voor de heilige Geest.

Liefde Waar het Edwards ten diepste om gaat in zijn werk is de inwoning van de heilige Geest. Edwards plaatst de inwoning van de heilige Geest in een eschatologisch perspectief. De vrede, de rust, de vreugde en vooral de liefde van de toekomst zijn nu al aanwezig in het hart van de gelovigen. Alle beschrijvingen van de hemel bevestigen dat de toekomst affectief gekleurd is. Liefde is daarbij de centrale affectie, omdat de aanwezigheid van de Geest vooral de aanwezigheid van de liefde is. In het kader van de liefde besteedt Edwards veel aandacht aan andere affectief gekleurde Bijbelwoorden als vreezen, hopen, verdriet, zuchten en blijdschap. Omdat hij God liefheeft, heeft de christen verdriet over de zonde, over zijn gebrek aan liefde en toewijding. Berouw vloeit dus voort uit liefde; uit berouw blijkt dat je liefhebt. De liefde impliceert de haat tegen alles wat God haat. Uit liefde groeit het verlangen om bij God te zijn en om naar zijn wil te leven. Liefde is ook de bron van meelijden met de medemens.

Zelfverloochening In zijn preken over 1 Korintiërs 13 gaat Edwards diep in op het gegeven dat de liefde niet zichzelf zoekt, maar God. Dit inzicht laat hij op een fijnzinnige en diepe manier functioneren om het geestelijke leven te toetsen. Zelfverloochening is wat anders dan het afzien van aards comfort. Echte

Jonathan Edwards (East Windsor (Connecticut), 5 oktober 1703 - Princeton (New Jersey), 22 maart 1758) was een Amerikaanse opwekkingsprediker, theoloog, en zendeling bij de Indianen. ///

Het is belangrijk om goed onderscheid te maken tussen emotie en affectie. Het leven van het geloof gaat dieper dan de emotionele laag van onze persoonlijkheid. ///

passie voor God brengt echte verlooche-
ning met zich mee.

Zelfverloochening houdt
in dat men niet groot
denkt van zijn ootmoed,
maar groot van God. Een
slaaf die de veters van zijn
meester losmaakt – Ed-
wards leefde nog in de tijd
van de slavernij – levert
hiermee geen bijzondere
prestatie. Zo kan een zon-
daar zich er niet op laten voorstaan dat
hij buigt voor God. In vergelijking met
Gods grootheid is de ootmoed van de
gelovige onbetekenend. In het licht van
Gods grootheid licht de hoogmoed van
het eigen hart des te meer op.

Gericht op God Liefde kenmerkt zich
ook door de gerichtheid op de Ander.

Een huichelaar heeft genoeg aan troost,
terwijl het een christen

om God zelf te doen is. Een
christen heeft wel genoeg
aan God, maar hij heeft
nooit genoeg van God.

Geloven is God zoeken en
God blijven zoeken. Omdat
de ziel in alles bovenal God
nodig heeft, is het geloof op
Hem gericht.

Voorals Gods heiligheid is

het object van de geestelijke affectie.

We moeten kunnen

uitleggen wat ons in

het Woord zo heeft

geraakt dat ons hart

in beweging komt'

Deze affectie laat voor Edwards duidelij-
k uitkomen dat het geestelijke leven
niet in het verlengde van het aardse
leven ligt, maar van buitenaf in ons
komt. Niets gaat namelijk meer in
tegen de natuur van het onheilige hart
dan de heilige wet van God liefhebben.
Gelovigen dienen God niet met een lang
gezicht, maar zij ervaren vreugde in het
dienen van God, ook al levert het scheve
gezichten op.

Vrucht Hier blijkt de kracht van de hei-
lige Geest in het binnenste van mensen.
Deze kracht garandeert ook de persoon-
lijke vernieuwing. De affectie van de
liefde leidt tot heiliging van het leven.
Het diepgeestelijke van de inwoning
van de Geest is zichtbaar in de praktijk
van een heilig leven. Dat heilige leven
is het beste bewijs voor wedergeboorte,
omdat je aan de vruchten kunt zien
waaruit zij voortkomen. De genade in
het hart heeft haar uitwerking in het
leven. Christus zal zijn laatste oordeel
vellen aan de hand van de vruchten.

Het goede Het is voor calvinisten goed
om dit accent tot zich door te laten
dringen. Edwards vraagt terecht aan-
dacht voor de positieve vrucht van de
Geest. Terwijl de calvinistische traditie
meer geneigd is om uit te gaan van
het oordeel van de liefde en 'tevreden'
is met de afwezigheid van het kwaad,
benadrukt de Amerikaanse opwek-
kingstheoloog de aanwezigheid van het
goede.

✦ SAMENVATTING

Jonathan Edwards (1703-1758) stelde, in antwoord op de geestelijke
opwekkingsbeweging van zijn tijd, dat het geloof affectief van aard is en dat zonder
affectie geloof onmogelijk is. Dat wil niet zeggen dat het draait om wat je voelt,
maar de aanwezigheid van de heilige Geest wekt op tot liefde en werkt door in heel
je leven, in een gerichtheid op God en op de mensen om je heen.

Blij, blijer

TEKST: JOS DOUMA, PREDIKANT TE HAARLEM, AUTEUR, SPREKER, BLOGGER ///

Hoe blij ben ik? Die vraag stel ik mezelf op het moment dat ik erachter kom dat blijdschap een kenmerk is van een volgeling van Jezus. Als Paulus de vrucht van de Geest introduceert (Gal. 5:22-23) is blijdschap (vreugde) zelfs de eerste karaktertrek die hij noemt na liefde. Maar hoe kan ik groeien in die vreugde? Hoe kan ik een blijere christen worden? Hoe kan de Geest van blijdschap steeds meer bezit van me nemen? Drie handreikingen.

1. Lach! Er is een verband tussen de blijdschap en de lach. Uit de christelijke kerkgeschiedenis is er zelfs zo iets als de 'Paaslach' bekend. De priester kwam na de Paasdienst de trappen van het altaar af en kwam tussen de gewone gelovigen staan. Dan vertelde hij een 'Ostermärlein', een grappig paasverhaaltje. Het was eigenlijk een mop, met de bedoeling de mensen tot lachen te brengen. Want er moest gelachen worden, gelachen van blijdschap omdat de Heer

waarlijk was opgestaan. Zo moeten we als christenen, ook samen in de kerk, serieus werk maken van het lachen. Waar de lach galmt, komt de blijdschap op gang!

2. Wees dankbaar! De theoloog Karl Barth zei eens: 'Blijdschap is de eenvoudigste vorm van dankbaarheid.' Er is dus verband tussen dankbaar zijn en blij zijn. Denk eens na over de manier waarop je je dag begint. Wat gebeurt er over het algemeen gedurende de eerste vijf minuten dat je wakker bent geworden? Ben je meteen bezig met wat er allemaal moet gebeuren, wat er allemaal in je agenda staat, wat er in je leeft aan zorgen en verplichtingen? Leer om die eerste minuten van de dag te beginnen met dankbaarheid. Dank God voor het licht, voor je leven, voor het feit dat Hij er is, voor Jezus, voor de mensen om je heen, voor zijn liefde. Begin de dag met dankbaarheid en je zult beloond worden met blijdschap.

3. Wees genadig! In het Grieks liggen de woorden voor blijdschap (chara) en genade (charis) dicht bij elkaar. Als je wilt groeien in blijdschap, wees dan genadig. Wees genadig voor jezelf: veroordeel jezelf niet als je iets fout doet maar breng het bij God en ga ontspannen verder. Wees genadig voor anderen: reken anderen niet af op hun fouten, word niet bitter, raak niet gefrustreerd. Deel de genade die je zelf ontvangt ook weer uit aan anderen: je collega's op je werk, je partner, je kinderen, je ouders, je buurvrouw. Wees genadig, en de blijdschap van de Heer zal door je hart heen stromen!

In het najaar verschijnt van Jos Douma:

Je bent een mooi mens. Ontdek hoe God je karakter vormt. Dat boek gaat over de vrucht van de Geest in het leven van Gods kinderen.

WWW.DEREFORMATIE.NL

U kunt reageren op de inhoud van deze en andere nummers van De Reformatie door op de website het reactieformulier in te vullen, door een mail te sturen naar de redactie of door ons te volgen via Twitter. Adressen staan in het colofon. De stelling waar u naar aanleiding van dit nummer op kunt reageren is:

In de maand juli verschijnt De Reformatie niet. Het eerstvolgende nummer staat gepland voor 10 augustus en gaat over de blijvende betekenis van het Oude Verbond, met bijdragen over dat thema van Bas Luiten en Hans Burger. Voor 24 augustus staat een nummer gepland over het hoe, wat en waarom van missionaire opleidingen. Ideeën voor en vragen bij thema's kunt u blijven sturen naar redactie@dereformatie.nl.

Een christen is herkenbaar aan zijn vreugde.

A wooden Jacob's ladder sculpture, a traditional symbol of the Reformation, stands on a light-colored stone base. The ladder is made of wood and has a series of square rungs. It is positioned against a light-colored wall, and its shadow is cast onto the wall to the left. The title 'De Jakobs ladder' is written in large white letters at the bottom of the image.

De Jakobs ladder

...HIJ ZAG EEN LADDER...

Genesis 28:12

Daar loop ik als controlfreak dan moederziel alleen. Na mijn gestolen zegen heb ik mijn broer niet meer gezien. M'n moeder heeft me nog een keer omhelsd. M'n vader zegende me nog een keer. Nu ben ik op weg naar Charan, waar mijn opa vroeger woonde, buiten het beloofde land.

Intussen is de zon over mij ondergegaan. Maar 's nachts gaat de hemel open. In een droom zie ik een ladder van de aarde tot in de hemel. Een voortdurende stroom van engelen gaat omhoog en daalt af langs de ladder die hemel en aarde verbindt.

Ook de HEER zelf zie ik staan. Hij geeft mij dezelfde zegen die mijn opa ook kreeg. Ik krijg er zelfs een extra zegen bij: Ik ben je persoonlijke bodyguard, Ik sta er zelf voor in dat Ik doe wat Ik beloof. Wonderlijk, na alles wat ik heb uitgehaald geen enkel verwijt. Ondanks alles geeft God mij voor alles zijn liefde.

* * *

En wij? Ook wij helpen God graag een handje. Maar het breekt ons steeds weer bij de handen af. Wij hebben het niet in de hand, wij kunnen zelf geen verbinding leggen. Het goede nieuws is: God zelf verbond zich in Christus aan ons. Hij is Gods 'stairway from and to heaven', de echte Jakobs ladder.

Kunstenaar Jan Pieter Gootjes ontwierp de Jakobs ladder die hiernaast staat afgebeeld. Elke twee jaar wordt deze als Reijer Hooykaasprijs toegekend aan een persoon of organisatie die een bijzondere bijdrage heeft geleverd aan het debat over geloof en wetenschap. Bij de presentatie van zijn mooie kunstwerk zei hij drie dingen: 1) mensen zoeken naar verbinding met wat boven is – om dan te ontdekken dat die verbinding er allang is; 2) tegelijkertijd gaat het over verbindingen in het horizontale: van links naar rechts en van noord naar zuid, gestapeld; 3) het beeld licht op in de nacht terwijl Jakobs' hoofd op een steen ligt, een steen als beeld van uit handen geven.

Dat raakt de kern van het probleem in Jakobs leven. Bij zijn geboorte hield hij Esaus hiel vast. Eenmaal opgegroeid haalde hij eigenhandig het eerstgeboorterecht naar zich toe. Als jongeman zette hij ook de zegen naar z'n hand. Als het me maar niet ontglipt, dat is zijn angst, als het me maar niet ontglipt. En daarom: alles angstvallig zelf regelen. Wie herkent het niet? Stop ermee. Geef je leven uit handen aan de HEER die zegt: jullie willen grip hebben, laat het los, Ik houd jullie vast, Ik laat jullie nooit en nergens in de steek, Ik doe wat Ik beloof.

Die onverdiende zegen bracht in Jakobs leven een verandering teweeg: 'De HEER zal mijn God zijn!', (vs. 21).

Christus is Gods *stairway* from heaven

Duizendmaal dank

VERTALING VAN DELEN UIT ANN VOSKAMP, *ONE THOUSAND GIFTS*, MET DANK AAN UITGEVERIJ VAN WIJNEN ///

Ann Voskamp woont met man en zes kinderen op een boerderij in Canada. Na het dodelijke ongeluk van haar jongste zusje lijkt de vreugde uit haar leven verdwenen te zijn. In haar tienerjaren ontdekt ze dat het geloof in Jezus de enige manier is waarop ze gered kan worden. Maar nog steeds blijft haar leven gekenschetst door strijd om vreugde te vinden, te ervaren en uit te delen in het leven van alledag.

In haar boek beschrijft ze haar zoektocht naar vreugde. Het Bijbelse begrip *eucharisteo* (dankzeggen) blijkt voor haar de sleutel te zijn tot echte vreugde. Dit artikel is een voorpublicatie van een aantal stukjes uit de Nederlandse vertaling van het boek *One Thousand Gifts* die in het najaar verschijnt bij Uitgeverij Van Wijnen.

* * *

Wat beschouwt Jezus, met nog minder dan twaalf uur te gaan, als het allerbelangrijkste?

‘En Hij nam een brood, sprak de dankzegging uit, brak het en gaf het hun...’ (Lucas 22:19)

Dat. Ik leef hier op deze plek, maak ontbijt klaar, boen de wc, doe de was, en dagen-, wekenlang kom ik dapper uit

bed en dit is waar ik over nadenk. Ik wil er meer van weten, van dit volle leven, het volledig klaar zijn voor het einde. Ik begin te geloven dat er misschien toch een weg van nachtmerries naar dromen is. Misschien.

Ik blader in zware en dikke boeken, loop langs de woorden met mijn vingers. Langzaam lees ik het. In de oorspronkelijke taal staat voor ‘Hij sprak de dankzegging uit’ het woord *eucharisteo*. Ik zet er een streep onder. Biedt dit een stevige basis onder het leven? Vinden we hier het leven in al zijn volheid? De wortel van het woord *eucharisteo* is

charis, en dat betekent ‘genade’. Jezus nam het brood en zag het als *genade* en sprak de dankzegging uit. Hij nam het brood en wist dat het een *geschenk* was en dankte ervoor.

Maar er is meer, en ik lees verder. *Eucharisteo*, dankzegging, omvat het Griekse woord voor genade, *charis*. Maar er zit ook het woord *chara* in, en dat betekent ‘vreugde’. *Vreugde*. Ja! Die kan ik goed gebruiken. Zijn we daar niet naar op zoek als we meer willen? Zei Augustinus het al niet: ‘Zonder uitzondering... proberen we allemaal hetzelfde doel te bereiken, en dat is: vreugde?’

Ik haal diep adem, als een reiziger die eindelijk thuiskomt. Dat is altijd al het doel van het volle leven – vreugde. En mijn leven weet maar al te goed hoe dat glibberige woordje, *vreugde*, mij telkens weer ontsnapt. Ik denk opnieuw terug aan die nacht vol nachtmerries. Hoe ik om me heen sloeg, als een razende greep naar meer. Meer *wat*? Hier vind ik het; ik voel hoe mijn hele wezen reageert op dat ene woord. Ik snak naar meer leven, naar meer *heilige vreugde*. Daarheen worstelde ik vanuit mijn nachtmerries, om dat te grijpen. Vreugde. Maar waar vind ik deze heilige graal van vreugde? Ik begin weer te lezen. Ligt hier de sleutel voor de deur naar het allerbelangrijkste? Diepe *chara*-vreugde is enkel te vinden aan de tafel van de *eucharistee* – de tafel der dankzegging. Ik kijk voor me uit en vraag me af... is het zo simpel? Hangt de hoogte van mijn *chara*-vreugde af van de diepte van mijn *eucharistee*-dankbaarheid? *Dus, zolang er iets te danken valt...* Ik denk hierover door. Zolang we dankbaar kunnen zijn, is er altijd vreugde mogelijk. *Vreugde is altijd mogelijk. Altijd*, dat betekent – nu; *overal*, dat betekent – hier. De heilige graal van de vreugde bevindt zich niet in een of andere exotische bestemming of op een of andere emotionele bergtop. De vreugde van de verwondering kan hier zijn! Hier, in de chaos en de pijn die door je heen slaat, is vreugde – ongelooflijk! – mogelijk. De enige plek die we gezien moeten hebben voor we sterven is deze plek waar we God zien, hier en nu. Ik fluister het luidkeels uit, laat mijn tong deze klanken voelen, mijn oor hun waarheid horen. *Charis*. Genade. *eucharistee*. Dankzegging. *Chara*. Vreugde.

* * *

Een vriendin merkt aan Ann dat ze veranderd is, en vraagt of het komt door 'De Lijst.' De Lijst?

* * *

Ik zal altijd wel geweten hebben dat je verandering echt moet willen, als een vrouw gebogen over haar bloembedden, dagelijks met een schep in haar hand en de vastberaden wil om iets goeds te doen groeien dat het hart versterkt. Ik zal misschien zelfs wel geweten hebben dat voor verandering meer nodig is dan warme en donzige gedachten over een deur en een doorbraak en dat Griekse woord, *eucharistee*, dat het geheim bevat van het volle leven en tot in eeuwigheid.

Maar dat betekende allemaal nog niet dat ik wist wat ik moest *doen*.

Hoe moest ik in vredesnaam te weten komen hoe ik dat nu in de praktijk moest brengen, die *eucharistee*, dat woord waaronder ik een dikke streep had gezet, als een stevige basis onder al mijn dagen?

Hoe moest ik in vreugdesnaam erachter komen hoe ik *eucharistee* kon gebruiken om die ene akelige en zelfvernietigende gewoonte van ondankbaarheid (die gewoonte die de kosmische en dagelijkse zondeval van mijn leven vormt) te overwinnen met de verlossende gewoonte van dankbaarheid – die mij terug zou voeren tot een diepe gemeenschap met God?

Dat moest ik weten – om te kunnen leven.

Ook dat had ik gelezen, opgeschreven door een wijze man uit vroeger tijd, Jean Pierre de Caussade: 'Wanneer men dorst heeft, dan lest men die dorst door te drinken, niet door boeken te lezen die over die kwaal handelen.' Als we sterven van de dorst, helpt het passief lezen van boeken over water niet veel;

de enige manier om de verdroogde mond te verfrissen is het boek sluiten en de hand in het water dopen en naar de lippen brengen. Als we dorst hebben, zullen we moeten drinken.

Ik zou iets moeten *doen*.

Maar ik wist niet dat toen ik de boeken over *eucharistee* aan de kant legde en een pen pakte om aan 'De Lijst' te beginnen, dat ik toen in feite de eerste echte slok nam, en hoe het mij zou veranderen. En dat die verandering zo zichtbaar zou zijn.

Het was een waagstuk, een beetje als een duik in de liefde, en ik ga de uitdaging aan op een heldere novembormorgen, een beetje als die novembormorgen lang geleden waarop haar bloed de aarde doorweekte en die ik nooit kan vergeten. Het is het begin van het lijstjes-seizoen. Lijstjes van vakantie-gerechten, lijstjes van alle ingemaakte vruchten, lijstjes van wat er in huis moet komen. Ze zwerven door het huis, vastgeplakt boven het aanrecht, op mijn bureau. En dan licht er een regel op op mijn scherm, haastig digitaal neergekrabbeld door een vriendin. Ze daagt me uit, en ik knipper niet eens met mijn ogen. Zou ik een lijst kunnen maken van duizend dingen die mij dierbaar zijn? Ik lees het nog eens. Ze bedoelt: nóg een lijst? Duizend zegeningen opnoemen – duizend geschenken – bedoelt ze dat? Nou, vooruit dan maar. Het komt nog niet in me op dat dit het moment wordt waarop ik ga vliegen, waarop mijn wonden gaan genezen. Soms weet je pas dat je de eerste stap door een deur hebt gezet als je al binnen bent.

Ik gris een stuk papier uit het mandje aan het eind van het aanrecht. Er staat een kindertekening op, van de heilige Patrick op weg naar Ierland lijkt het; ik zie tenminste een boot en daar op

zijn mouw, dat lijken echt wel klaverbladeren. Ik draai het blad om. Op de achterkant schrijf ik spontaan: Lijst van Geschenken. En ik begin. Niet van geschenken die ik hebben wil, maar geschenken *die ik al heb*.

1. De ochtendschaduw over de oude vloer;
2. Dikke laag jam op beschuit;
3. De roep van de blauwe ekster uit de hoge spar.

Daar is het begin en een brede grijns trekt over mijn gezicht. Onvoorstelbaar hoe breed die grijns is. Ik bedoel, het zijn de gewoonste dingen en misschien zou ik wel nooit geweten hebben dat het geschenken zijn als ik ze niet opgeschreven had, en dan zijn het ook ineens geschenken. Gaven die Hij geeft.

Het opschrijven zelf is een soort – een soort uitpakken van liefde. Dit past mij als een handschoen.

16. *De geur van bladerleven in de bloemenwinkel;*

17. *Het kraken van haar oude knieën;*

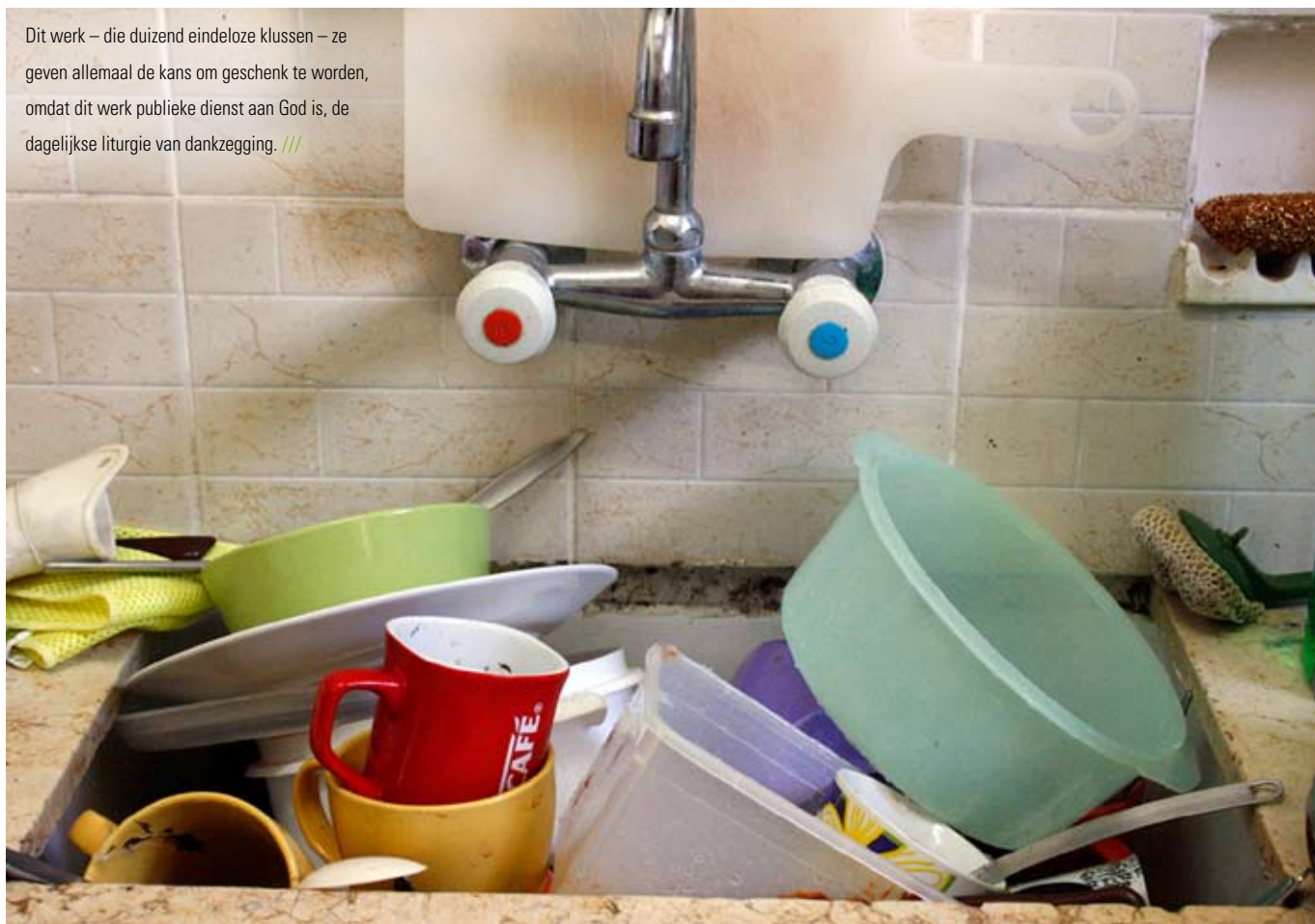
18. *Wind die wild door koude haren suist.*

En als het huis in diepe slaap is en alleen de hond buiten als een razende naar de koude, ronde maan blaft, bekijk ik Dag 1 van mijn teltocht naar duizend geschenken. Ik ga met mijn vingers langs de bladzij. Ik zie kleine schilderijtjes van vandaag, een miniatuur-levensboek. Het opschrijven van al die dingen, ik word er... vrolijk van. De hele dag. Ik kan nauwelijks geloven hoe dat kan, die doorgaande stroom van bewustzijn,

rivier waaruit ik drink en die de dorst in mij lest, een klaterende stroom van genade, en ik ben er ronduit ondersteboven van. En ik voeg er nog een aan de lijst toe: dat ik alles opnieuw voel. Ik snap niet waarom het zo werkt. En tegelijk voelt de lijst ook ... vreemd, iets van buiten mijzelf. Zo lang was ik een vrouw die maar één taal sprak, de taal van de val – ontevredenheid en zelfverwijt, de kritische blik en nooit genoeg. En dit, was dit niet ... Ik kijk naar het keurige nummer bovenaan de pagina. Welnu, als dit allemaal geschenken van God waren – was het opschrijven ervan dan niet iets als... ontvangen? In dank aanvaarden? *Wacht*.

'En Hij nam het brood, sprak de dankzegging uit, brak het en gaf het hun...' *Sprak de dankzegging uit.* Dit waagstuk

Dit werk – die duizend eindeloze klussen – ze geven allemaal de kans om geschenk te worden, omdat dit werk publieke dienst aan God is, de dagelijkse liturgie van dankzegging. ///

van een geschenkenlijst – het zijn taallessen in *eucharistee*! Echt waar? Maar *eucharistee* – het is het woord dat Jezus fluisterde toen de dood rondsloopt en zijn angst als bloed van zijn gezicht druppelde. Hij nam het brood, *ja het brood van de dood*, en dankte. Ik kijk naar mijn lijst. Deze dankbaarheid, zij lijkt zo... banaal. Triviaal. Als dit de taallessen van de *eucharistee* zijn – het voelt als... grommende keelklanken. Maar misschien begint het woordenboek van 'vol van genade' wel moeizaam, heel eenvoudig, als een kind dat dankbaar is voor kinderlijke dingen. Maar is voor zulken niet het koninkrijk der hemelen?

* * *

Eerst is het nog de uitdaging die me gaande houdt. Dat, en ook hoe vrolijk ik ervan word – haast duizelig – het opschrijven van alles wat goed en puur en heerlijk en schoon is. Maar ik blijf *doorgaan* om wat ik lees in die Bijbel die openligt op mijn gebedsbank, met uitzicht op het sneeuwkwade. Het fort met een deur in de muur. Het is Paulus, schrijvend aan de Filippenzen. Ik lees hoofdstuk 4. Ik lees er bijna overheen, maar Paulus herhaalt het twee keer in maar twee zinnen, dus ik kan het niet missen:

'Niet dat ik dit zeg vanwege gebrek, want ik heb geleerd tevreden te zijn in de omstandigheden waarin ik verkeer. Ik weet wat het is om gebrek te lijden, maar ook wat het is om in rijkdom te leven. Ik heb het geheim geleerd van leven onder alle omstandigheden: in overvloed en honger, rijkdom en gebrek.' (Filip. 4:11-12)

Ik lees het een aantal keren, op zoek naar de deurnop die me binnen leidt. Daar staat het – het geheim van levende

vreugde in elke situatie, het volle leven van *eucharistee*. Twee keer fluistert Paulus: 'Ik heb geleerd...' Geleerd. Ik zal *eucharistee* moeten leren. *Eucharistee* leren – *leren* om voluit te leven. Het me eigen maken zoals ik mijn huid ken, mijn gezicht, de woorden op mijn tong. Zoals ik mijn eigen naam ken. Leren om dankbaar te zijn – of ik nu leeg ben of vol. Zou de lijst me die lastige taal kunnen leren? Geleidelijk aan? Dankbaarheid te midden van dood en echtscheiding en werkloosheid – dat is de taal die ik moet leren spreken – want dat is het leven dat ik leid, dat is het waar ik me mee moet redden. Als een leven van *eucharistee* de sleutel is die het geheim van het leven ontsluiten kan, dan is dat wat ik wil. Ik wil die jacht, die lange speurtocht, de puzzelstukjes. Leren dankbaar te zijn en blij, handen vol of handen leeg. Dat geheim is een levenslange zoektocht waard. Al moet ik er tientallen jaren een Steen van Rosetta voor ontcijferen.

Als ik de volgende morgen wakker word grijp ik mijn pen, inkt om een code mee te kraken.

* * *

Ik loop onze achterdeur binnen, kaarsen staan nog te branden, en ik kijk om naar de hoge berg was in de bijkeuken, naar schoenen verspreid door de keuken, een jas op de grond. De gootsteen in het washok is ingelijst in bagger. Spiegel onder de vieze vingers. Ik kan mijn verwonderde lach niet inhouden. In de miezer van deze middag zeg ik vrolijk dank voor de dagelijkse chaos en lach een kilometer glimlach, want dit is weer mijn kans om God van ganser harte te dienen, om volop *eucharistee* te doen met hart en hand en mond. Ik tel elke klus als geschenk, pure *eucharistee*. *Genade*! Dit werk – die duizend

eindeloze klussen – ze geven allemaal de kans om geschenk te worden, *duizend keer*! Want met elk van die duizend, eindeloze klusjes word ik het geschenk aan God en aan anderen omdat dit werk publieke dienst aan God is, de dagelijkse liturgie van dankzegging, de vervulling van de Avondmaalsdienst in mijn eigen dienst.

Eucharistee schudt me klaarwakker en ik knik ja tegen de woorden van Tagore die mij, moeder van zes kinderen, nu ook eigen geworden zijn, gekocht met het beoefenen van *eucharistee*: 'Ik sliep en droomde dat het leven vreugde was, ik werd wakker en zag dat het leven dienstbaarheid was, ik deed het en, kijk!, *dienstbaarheid was vreugde*.'

Ik raak mijn evenbeeld aan in de besmeurde spiegel boven de gootsteen en fluister in die ogen: ja, nu, vandaag, ja, je kunt tot zegen zijn! Hier kun je *eucharistee* uitoefenen, hier kun je een stroomversnelling worden in de rivier van genade die de wereld verlost! Hier kan ik tot zegen zijn, een klein leven dat de vreugde vermenigvuldigt en zo de grote wereld tot een betere plek maakt.

God kan in mij wonen, zelfs in mij, en deze handen gebruiken, deze voeten, om zijn liefde te zijn, een liefde die nimmer ophoudt, eindeloze kringloop van genade.

Ik nader tot het wonder van de Avondmaalsgemeenschap.

Ann Voskamp houdt ook een weblog bij: www.aholyexperience.com.

Niet vluchten maar blijven

TEKST: MAURITS OLDENHUIS, PREDIKANT TE BRUNSSUM-TREEBEEK ///

De samenleving in Europa en in Nederland is op drift, verruwt en raakt in verval. Samenleven wordt steeds moeilijker in een klimaat waarin iedereen vooral wil gaan voor zichzelf. Meer dan ooit heeft onze samenleving christenen nodig die niet afhaken, maar op hun post blijven en zich schouder aan schouder met God inzetten voor een wereld vol hoop en perspectief.

In Psalm 11 krijgt David van vrienden en vertrouwelingen om hem heen het advies om te vluchten. ‘Vogel, vlieg toch weg,’ zeggen ze. Dat doen vogels – zodra ze gevaar ruiken, vliegen ze op en zoeken ze een veilig heenkomen. Moet je ook doen, David, zeggen mensen om hem heen tegen hem. Wat kan een rechtvaardige anders doen, als zondaars de boog spannen en hun pijlen op de pees leggen om de oprechte in het duister te treffen, als de grond onder alles wegzinkt?

Wegvluchten De psalm had voor vandaag geschreven kunnen zijn. De grond zinkt onder alles weg. De samenleving raakt op drift. Als het enige echte ankerpunt verdwijnt – God en de weg die Hij wijst – wat hou je dan nog over? Dan kom je terecht in een situatie waarin onrecht alle kans krijgt. Naar de hardste schreeuwers wordt geluisterd. De samenleving ontwortelt. Mensen slaan los. Een fundamenteel besef van goed en kwaad verdwijnt. Mensen verliezen hun vertrouwen, in de economie of in de regering. Ze haken gefrustreerd

af omdat het in de politiek nog steeds niet lukt om gezamenlijk uitwegen te bedenken; omdat alweer een kabinet uit elkaar valt in wat de grootste economische crisis ooit wordt genoemd. Ambulancepersoneel en buschauffeurs worden in elkaar geslagen bij het uitoefenen van hun werk. Wat heb je als rechtvaardige nog te zoeken in zo’n samenleving? Vogel, vlieg toch weg, zoek een veilig heenkomen. Het gebeurt vaak genoeg. Mensen haken af. Soms letterlijk en fysiek – in zo’n land wil ik niet meer leven. Maar ook geestelijk – wegvluchten in sociale media en de contacten die dat oplevert, in de virtuele wereld van de computer waar je de dingen nog een beetje naar je hand kunt zetten. De echte wereld is niet meer leuk... Wat heb je er nog te zoeken?

God blijft erbij David is er klip en klaar over. Dat nooit – wegvliegen als zo’n vogel en een veilig heenkomen zoeken in de bergen! Ook niet als de grond onder alleswegzinkt. Ik blijf, zegt hij, hoe zou ik kunnen vluchten? God is namelijk ook niet een God die afhaakt

en erbij wegloopt als het Hem te moeilijk of te onveilig wordt. ‘De HEER in zijn heilig paleis, de HEER op zijn troon in de hemel, met aandacht beziet Hij en fronsend keurt Hij de mensen op aarde.’ God kijkt dus niet weg, Hij gaat ook niet op zoek naar een plek waar Hij al die ellende en die stuitende arrogantie van mensen even niet meer hoeft te zien. Hij kijkt en Hij keurt. Hij is erbij. Dat is goed om te weten. Deze wereld, onze samenleving, jouw leven – hoe het er ook bij ligt, hoe geschonden, gekneusd ook, God blijft erbij. Hij zapt niet weg. Het gekrakeel in Den Haag of Brussel, het geschreeuw in verkiezingsdebatten, de onderhandelingen over bezuinigingen die maar door en door gaan, maar ook het leed in Syrië en Afrika, jouw zorgen om jouw kind, jouw worsteling om rond te komen – Hij is en blijft betrokken. Het gaat Hem aan het hart. En niet stilletjes of verongelijkt kijkt Hij toe, zegt David. Hij bindt ook de strijd aan tegen onrecht en wie kwaad doen. Hij laat het niet over zijn kant gaan. ‘Wie het geweld liefhebben, haat Hij, vuur en zwavel stort Hij over hen uit, storm drinken zij uit de beker die Hij aanreikt.’ Er zal geen moment komen

Juist nu heeft de wereld waarin wij leven mensen nodig die de liefde en goedheid willen verspreiden die ze van God krijgen. ///

waarop God gedesillusioneerd afhaakt, of uit teleurstelling over hoe de dingen gaan zijn plan voor de wereld loslaat.

Het kruis Nergens zie je zo duidelijk en concreet dat God heeft gekozen voor deze liefdeloze wereld als in het leven van Jezus. Hij wilde hier zijn en met beide benen op de grond staan, in de modder als het ware. God had ook kunnen zeggen: lossen jullie je problemen zelf maar op. Maar dat doet Hij niet. Want Hij heeft rechtvaardigheid lief. En Hij blijft zich uit alle macht inzetten om de wereld nieuw te maken. Hij kijkt niet onmachtig toe hoe alles kapot gaat. En zo stuurde Hij Jezus in de slangenkuil van deze wereld, om het kwaad te stoppen, het onrecht aan de kaak te stellen. De troep van ons mensen samen brengt Jezus aan het kruis. En Jezus liep er niet bij weg toen het moeilijk werd, zocht geen veilig heenko-

men in de bergen, in de hemel of waar dan ook, toen de grond Hem te heet onder de voeten werd. Hij koos niet voor de weg van het geweld of de grote mond. Hij bleef, en liet die manier van leven zien, tegendraads tot en met, de enige manier van leven waarmee kwaad, onrecht en egoïsme kunnen worden bestreden en overwonnen. 'Gelukkig de zachtmoedigen, de barmhartigen, de vredestichters en wie honger en dorsten naar gerechtigheid' (Matt. 5). Door zelf consequent die weg te gaan, maakte Hij het verschil!

In de modder Juist nu heeft de wereld waarin wij leven mensen nodig die achter Jezus aan hetzelfde willen doen als Hij: erbij blijven, niet afhaken, onverstoorbaar blijven kiezen om het

goede te verspreiden in een wereld die vergeven is van het kwaad; mensen die vanuit hun persoonlijke verbinding met God net als Hij in de modder van dit bestaan durven stappen en daar de liefde en goedheid willen verspreiden die ze van God krijgen.

Aan de zijlijn staan en roepen en schreeuwen dat het allemaal anders moet, kunnen anderen vast beter. Stap er liever in, ga de verbinding aan. Bijvoorbeeld door bij het vallen van het kabinet als christelijke partij mede het initiatief te nemen om het tij te keren, zoals gebeurde rond het lente-akkoord. Ja, laten er juist nu mensen zijn die daar op de plek waar God hen roept ervoor kiezen om te blijven, de mensen op te zoeken en daar waar mogelijk de rechtvaardigheid te bevorderen die God zo liefheeft. Laten kerken uit hun cocon komen van het warm en goed hebben in behaaglijke kerkgebouwen, en met de liefde van Christus de mensen daar opzoeken waar ze zich ook bevinden. Niet overmoedig en in een sfeer van 'dat doen we wel even.' Maar zo, zoals

'De echte wereld is niet meer leuk...

Wat heb je er nog te zoeken?'

David het zegt: 'Schuilen doe ik bij de HEER.' Dus: in afhankelijkheid van Hem en in besef van zijn bescherming en nabijheid. Dat is een leven met toekomst. 'De oprechte zal Gods gelaat aanschouwen,' zegt David tenslotte.

Dat wil niet zeggen dat je voor de ogen van mensen meteen succes zult oogsten of waardering ontvangen. Maar wel dat er over heel je doen en laten een glans ligt die niet meer dof wordt of vergaat, de glans van Gods lieflijk aangezicht. Niet vluchten, maar blijven dus. Nederig, bescheiden, en tegelijk heel beslist. Omdat God blijft. Omdat Jezus de wereld zoekt.

Nog meer huiswerk

TEKST: WIM DE BRUIN, CHRISTELIJK GEREFORMEERD PREDIKANT TE PURMEREND EN BLOGGER ([HTTP://WIMDEBRUIN.BLOGSPOT.NL/](http://wimdebruin.blogspot.nl/)) ///

In januari van dit jaar schreef Hans Burger een artikel in De Reformatie onder de titel *Huiswerk voor gereformeerden*. Hij constateerde dat gereformeerden best het een en ander kunnen leren van charismatische christenen wat betreft het beleven en doorleven van hun geloof en hun relatie met God.

Ik vraag me daarbij af: waarom juist van charismatischen?

Wat mij altijd erg heeft aangesproken in de vrijgemaakte traditie is de zekerheid: de zekerheid dat de belofte van God ook voor jou persoonlijk geldt, en de zekerheid dat je kind van God bent. Voor iemand met een sterk bevindelijke achtergrond zoals ik – ik ben opgegroeid in de Gereformeerde Gemeenten – is dat een verademing om mee te maken.

Toen ik langzaam een uitweg begon te vinden uit de geloofstwijfel waarmee ik ben opgevoed, waren juist objectieve preken voor mij van groot belang: de verlossing die je aangezegd wordt in Christus' naam. In mijn levensloop heb ik in die zin dus een heuse vrijmaking ervaren, en als ik vreugde in mijn geloof heb, dan ontstaat dat telkens opnieuw rondom de aanzegging van de verlossing die ik in Christus heb.

Biografisch tekort Toch is vrijgemaakt-zijn ook niet alles, ontdekte ik in het boeiende artikel van Hans Burger over wat gereformeerden kunnen leren van charismatische christenen. Hij stelt in dat artikel onder andere dat er bij vrijgemaakte christenen een 'biogra-

fisch tekort' dreigt, en omschrijft dat als volgt: een gebrek aan aandacht voor wat God doet in het leven van mensen, een gebrek ook aan stimulans om te vertellen over wat God in jouw leven gedaan heeft (DR 27 jan., pag. 174). Opvallend vind ik dat hij blijkbaar het buitenperspectief van de charismatische beweging nodig heeft om dat biografische tekort te ontdekken. Want

In bevindelijke kerken dreigt eerder een biografisch overschot dan een biografisch tekort' de vraag naar het biografisch tekort bij de vrijgemaakten wordt vanuit de bevindelijke sector van het gereformeerde geloof eigenlijk voortdurend gesteld. In ongenueerde vorm klinkt op het grondvlak van bevindelijke kerkgenootschappen voortdurend de vraag: waarom denken al die (onder andere vrijgemaakte) mensen 'zomaar' dat ze bekeerd zijn? Met andere woorden: als je niets over je leven met de Heer kunt vertellen, waarom denk je dan dat je behouden bent?

Bevindelijk In de bevindelijke traditie hoor je bij de ware gelovigen als je op z'n minst kunt vertellen 'wat God mij deed ondervinden, wat Hij gedaan heeft aan mijn geest' (Psalm 66:8, berijming 1773). Een innerlijke doorleving van

ellende, verlossing en dankbaarheid is een absolute voorwaarde om jezelf kind van God te mogen noemen. Als je voor het eerst avondmaal viert, komen de ouderlingen op bezoek om je bekeringsverhaal te horen en te wegen. In bevindelijke kerkgenootschappen dreigt eerder een biografisch overschot dan een biografisch tekort. Het biografisch tekort lijkt mij dus eerder een vrijgemaakt dan een gereformeerd probleem. Vervolgens vraag ik me af waarom Burger de charismatische beweging nodig heeft om te ontdekken dat er in zijn traditie sprake is van een biografisch tekort. Dat had ook kunnen gebeuren in ontmoetingen met bevindelijk-gereformeerde christenen. Dan had het accent ook iets anders gelegen; spreken over Gods handelen heeft onder bevindelijke christenen een wat andere kleur dan bij charismatische christenen. Bij charismatische christenen gaat het meer over geestelijke belevenissen als demonie en bevrijding, ziekte en genezing en aanwijzingen van de Geest in het dagelijks leven. Wedergeboorte wordt nog weleens beschreven als een bijna fysieke gebeurtenis waarbij Christus de duivel in je overwint, en zo meer. Bij bevindelijke christenen ligt de nadruk veel meer op de heiligheid van God, het doorleefde besef van

schuld, en de onuitsprekelijke blijdschap dat er überhaupt verzoening met God mogelijk is door Christus. Een bevindelijk christen ontleent z'n vreugde maar aan één ding, en dat is: weten dat ik een genadig God heb.

Twee sporen Als Burger beschrijft hoe vrijgemaakten hun geloof beleven, schrijft hij: voor vergeving van zonden ga ik naar de kerk, voor de echte problemen naar een hulpverlener. Ik begrijp dat hij chargeert, maar het is nogal een flets beeld. Een cruciale vraag die een bevindelijk christen hier onmiddellijk bij zou stellen is: is juist de zonde niet het wezenlijke probleem, en is het grootste probleem niet dat we zonde niet als een probleem zien? Bevindelijke christenen gaan ook naar een hulpverlener als ze wat mankeren. Maar als het gaat om wat hun echte

probleem is, zullen ze altijd zeggen: mijn zonde, en daar kan alleen God wat aan doen.

Het lijkt mij een serieus probleem dat er in de gereformeerde traditie twee sporen zijn, een bevindelijk en een objectief spoor, die elkaar nauwelijks raken en die ook de echte vragen niet bij elkaar op tafel weten te leggen. Door onderling wantrouwen, juist ook in mijn eigen Christelijke Gereformeerde Kerken, is er vrijwel nergens een goede synthese tussen deze twee stromingen – en dat terwijl ze niet zonder elkaar kunnen. Zonder aandacht voor de objectieve kant van het heil kan bevindelijk geloof zomaar omslaan in diepe wanhoop en somberheid; dat heb ik in de praktijk

ook zien gebeuren. En zonder aandacht voor Gods heiligheid, de eigen zondigheid en het niet-vanzelfsprekende van de vergeving van de zonden dreigt het meer objectieve geloof kabbelend, vanzelfsprekend en flets worden.

Als beide stromingen elkaar bevruchten, dan kan de zekerheid van het heil gepaard gaan met existentiële verwondering over Gods genade; dan kunnen we aan elkaar vertellen hoe we Gods genade hebben leren ontdekken en hoe we die genade werkelijk iedere dag nodig hebben.

Ik zie uit naar een diepere wederzijdse bevruchting van beide gereformeerde stromingen.

Een bevindelijk

christen ontleent

z'n vreugde maar

aan één ding:

weten dat ik een

genadig God heb'

Vrijgemaakt, bevindelijk, charismatisch

REACTIE VAN HANS BURGER ///

Van elke oprechte christen kun je iets leren. Zo vertelt Wim de Bruin in zijn reactie op mijn artikel wat hij heeft geleerd van de vrijgemaakte traditie: voor hem, van huis uit bevindelijk, was de kennismaking hiermee een verademing vanwege de zekerheid die hij erin vond. Tegelijk constateren we samen dat deze vrijgemaakte traditie ook last heeft van een biografisch tekort.

Zijn vraag aan mij is, of je het buitenperspectief van de charismatische traditie nodig hebt om dit probleem te ontdekken. Mijn antwoord daarop is heel duidelijk: nee. Als ik naar mijn eigen geschiedenis kijk, heb ik dat biografische tekort ook niet ontdekt door gesprek met charismatische christenen. Daarin zijn onze broers en zussen uit de Christelijke Gereformeer-

de Kerken met hun steeds weer terugkerende vraag naar de toe-eigening van het heil en naar echte bevinding veel belangrijker geweest. Daarnaast was er de ontmoeting via Kamsteeg en anderen met het puriteinse deel van de gereformeerde traditie. En later, toen ik met mijn proefschrift bezig was, was er het werk van de puritein John Owen en een tabel van de puritein William Perkins¹.

In deze tabel is in één oogopslag te zien op hoeveel verschillende manieren de geschiedenis van Jezus Christus verbonden is met momenten in ons eigen leven. Ook de manier waarop Paulus in zijn brieven de geschiedenis van Jezus Christus verbindt met ons levensverhaal opende mij de ogen voor wat er gebeurt als wij met Christus sterven, begraven worden en opstaan.

Als we als bevindelijke en als meer rationeel ingestelde gereformeerden elkaar weten te vinden, dan kunnen we aan elkaar vertellen hoe we Gods genade hebben leren ontdekken én hoe we die genade werkelijk iedere dag nodig hebben. ///

Dat ik een lacune geduid heb als *biografisch* tekort heeft vervolgens alles te maken met de opkomst van narratief denken en de aandacht voor levensverhalen die daarin meekwam.

Twee lijnen Ik ben het vergaand met Wim de Bruin eens dat de objectieve lijn en de bevindelijke lijn in de gereformeerde traditie elkaar nodig hebben en elkaar wederzijds moeten bevruchten. Ik denk alleen wel dat er meer nodig is dan kruisbestuiving alleen. Ook hij constateert dat het een probleem is dat deze lijnen er zijn. In mijn proefschrift ben ik daar zelf ook op gestuit. De vrijgemaakte objectieve lijn is te herleiden tot een denklijn in de gereformeerde traditie die zijn spits heeft tegenover de Rooms-katholieke rechtvaardigingsleer. Wij zijn niet afhankelijk van onze eigen goede werken, maar helemaal alleen

van het werk van Jezus Christus. De bevindelijke lijn is te herleiden tot een andere denklijn, gericht op de Remonstranten. Wij kiezen niet uit onszelf voor het goede, maar heel ons zijn moet opnieuw gevormd worden, en dat begint bij de wedergeboorte als de heilige Geest ons nieuw leven geeft. Om elkaar werkelijk te vinden als gereformeerden van beide lijnen, moeten we proberen verder te komen dan die twee lijnen die hun oorsprong hebben in de 16^e en 17^e eeuw. Met mijn proefschrift heb ik geprobeerd daaraan een bijdrage te leveren.

Tweeluik Maar mijn artikel in De Reformatie van 27 januari was deel van een tweeluik. Mijn deel van dat tweeluik ging alleen over de vraag, wat gereformeerden kunnen leren van charismatischen. Op welke punten mogen gereformeerden zich wel eens achter de oren krabben wanneer ze charismatische christenen ontmoeten? Van elke oprechte christen kun je iets leren, dus waarom niet van een charismatische christen? En dan vind ik in de ontmoeting met charismatische christenen elementen uit de Bijbel terug die ik niet op die manier in de bevindelijke traditie terugvind. Ook confronteert de charismatische traditie me met vragen die de bevindelijke traditie me nog niet zo had gesteld. Dat kan trouwens ook het geval zijn wanneer ik tegelijk vind dat die charismatische traditie uit de bocht vliegt, maar daar ging het artikel niet over.

Het omgekeerde geldt ook: de bevindelijke traditie bevat Bijbelse elementen

die de charismatische traditie niet bevat. Wim de Bruin wijst erop dat de bevindelijke traditie nadruk legt op zonde, op Gods heiligheid en op het wonder van de genade van God in Jezus Christus. Maar nogmaals, ook van charismatische christenen wil ik leren wat ik niet eerder al in de breedte van de gereformeerde traditie gevonden heb.

Blij Het is voor mij een eyeopener geweest, dat de Bijbel veel breder dan alleen in termen van vergeving en schuld spreekt over genade. En dat vergroot mijn blijdschap in God. Jezus is niet alleen aan het kruis gestorven, Hij is ook opgestaan uit de dood, als overwinnaar van alle machten die ons gevangen hielden: de zonde, maar ook de dood en de duivel en het onrecht en de zinloosheid en de vergankelijkheid. Het is goed voor de gereformeerde traditie om het spreken in de Bijbel over overwinning, genezing en bevrijding opnieuw te

ontdekken. Het is belangrijk om herinnerd te worden de krachtige aanwezigheid van Gods Geest. Het is waardevol om in de charismatische praktijk te zien dat ons lichaam volop mag meedoen in de aanbidding van God en de viering van het heil, of aangeraakt mag worden in de handoplegging.

Hoe meer ik samen met alle heiligen de volle lengte,

breedte, hoogte en diepte van Gods liefde leer zien, hoe blijer ik ervan word.

'De objectieve en de bevindelijke lijn hebben elkaar nodig en moeten elkaar wederzijds bevruchten'

1 Deze tabel is te vinden in C. Graafland, *Van Calvijn tot Barth. Oorsprong en ontwikkeling van de leer der verkiezing in het Gereformeerd Protestantisme*. Zoetermeer 1987, pag. 73.

Slow church

TEKST: PIETER KLEINGELD, PREDIKANT VAN DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERK TE MAASSLUIS EN MISSIONAIR CONSULENT NGK ///

De meeste predikanten leven in een permanente toestand van lichte depressiviteit. Deze of vergelijkbare woorden las ik ooit in het begin van mijn carrière als predikant. Ze bleven hangen. En hoe langer ik predikant ben, hoe meer ik merk dat ze ook bij mij passen. Vlak voor kerktijd stapt een blijde vader het zaaltje binnen. Opgetogen vertelt hij, dat hij gisteren een zoontje heeft gekregen. Hij vertelt het mij en de ouderling van dienst. Die mag het over vijf minuten de gemeente meedelen. Hij heeft zelf geen kinderen, maar ik weet dat ze al jaren hopen en dokteren. Timing is alles... Wat is de basis van het huwelijk? Liefde, een diep gevoel voor elkaar, vertelt iemand op een van de avonden van onze huwelijksvoorbereiding. De dag ervoor had ik een gesprek met iemand die op het punt staat te gaan scheiden. Het gevoel is weg. En in een permanente toestand van lichte depressiviteit schrijf ik over vreugde en gemeenschap. Nu ja, lichte depressiviteit is beter dan cynisme, denk ik ietwat

sceptisch. Maar, ik zoek de vreugde van de gemeenschap wat minder in allerlei hoogtepunten als doop-, trouw- en belijdenisdiensten. Ik kan er nog steeds opgetogen over raken, en tegelijkertijd ben ik op mijn hoede voor de duistere tegenstellingen die ik ervaar.

Ik zoek mijn vreugde meer in *slow church*: mensen die samen, struikelend en volhardend hun geloof beleven en belijden en die soms kleine grote stappen maken in hun geloof. Elke maandag treffen we elkaar, een groep van ongeveer tien jonge mensen en ik. We eten samen. Dit keer bij ons thuis, aan tafel. Dat zouden we vaker moeten doen, zegt er een. En een ander beaamt het. Meestal zitten we met een bord op schoot. Maar, misschien komt er nu langzaam verandering in. De Bijbelstudie blijkt niet voorbereid. Idee? Iemand heeft een app met André Troost op zijn smartphone: 'Niet wie zichzelf aanprijst is betrouwbaar, maar wie door de Heer wordt aangeprezen.' Hoe prijst de Heer

Paulus aan? En ons? Als ik mezelf niet aanprijst, kom ik niet vooruit in mijn werk. Mag ik trots zijn op mijn talenten? Wat doe je als een ander met jouw veren pronkt? En onvoorbereid door ons, maar voorbereid door de heilige Geest, wordt het gesprek persoonlijk. Vrucht van onderling vertrouwen, door de jaren gegroeid. Die avond eindigt een van ons met dankgebed en voorbede, nadat we 'een rondje hebben gedaan.' Kun je alle gebedspunten onthouden? Eentje vergeten. Nou, die doe je dan maar als je straks op je bedje ligt. Bad hij voor het eerst zo uitgebreid? Ik weet het niet, maar het valt me op. En ik weet dat hij eerst nooit bad. Terwijl ik dit allemaal opschrijf bedenk ik me – nog altijd licht depressief – dat dit meer met dankbaarheid en gemeenschap heeft te maken dan met vreugde. Nu, dat maakt het er ook weer niet beter op. Of toch wel?

De groeten uit...

De zomermaanden zijn een periode waarin voor veel mensen de gewone dagelijkse activiteiten op een wat lager pitje staan. Het is heerlijk om daardoor tot rust te komen en afstand te nemen van de dingen waar we door het jaar heen druk mee zijn geweest. Ook in het kerkelijk leven nemen we gas terug: er zijn weinig tot geen vergaderingen meer, en in het verenigingswerk lassen we vaak een pauze in.

Neem intussen geen vakantie van je geloof, maar gebruik de tijd en rust die God je geeft juist als kans om in je geloof, in je relatie met God en met medegelovigen te investeren. De vraag is hoe je dat op zondag doet als je van huis bent. Een kerkdienst bezoeken in de plaats of in de buurt van waar

je verblijft, is een uitgelezen kans om God ook daar te ontmoeten en Hem in mensen aan het werk te zien.

De redacteurs van De Reformatie vertellen hieronder over ontmoetingen die zij met andere gelovigen hadden, ver weg of dichtbij.

Raamvertelling

HANS SCHAEFFER

De ontmoeting met medegelovigen in het buitenland waarover ik vertel, is een wonderlijke. Zij waren vele honderden jaren geleden al gestorven. Toch spraken zij vol vuur, in een taal die ondanks de grote afstand in tijd en cultuur verstaanbaar was. Het was de Geest die hen deed spreken over de grote daden Gods. Zij spraken van schepping en verzoening, van verraad en genade, van Adam en Christus en Maria. Hun toon was uitbundig en tegelijk zeer heilig. Zij namen mij mee in het grote verhaal van God met deze wereld. Minutieus en zorgvuldig sprak elk van hen, maar het hele koor van stemmen samen lichtte op alsof vurige tongen op hun hoofden brandden. Ik herkende hun taal – zij spraken de taal van mijn hart, de taal van Gods liefde. Ik proefde hun gedrevenheid, hun inzet en hun kunde. Ik was verbijsterd en geheel van mijn stuk gebracht. En ik vroeg mijzelf af: 'Wat heeft dit toch te betekenen?' Het vuur waarmee Gods heil hier brandde, overviel mij – het licht dat door de glazen raamvertelling viel en elk détail deed oplichten. Wie niet beter keek, zou dronken kunnen worden van de kleuren. Het was in de kathedraal van Chartres dat ik hen ontmoette.

Vakantie anders

JAN WESTERT

De afgelopen zes jaar zat vakantie er door ziekte van mijn vrouw niet in. Ook de komende zomer is dat niet anders. De vraag naar inspirerende ontmoetingen met medechristenen in Verwegistan komt dan in een ander daglicht te staan. Ik besef dat wij daar niet uniek in zijn. Je moet anders over vakantie gaan nadenken, het zoeken in andere dingen. Thuis en vakantie kun je prima combineren, maar je moet het wel anders organiseren en de knop in je hoofd omzetten. Het blijft *vakantie anders*. In het voetspoor van de moderne devotie ben ik van plan deze zomer Geert Grote te volgen van Deventer naar Zwolle. Wie weet wie en wat ik onderweg in de kloostertuinen in Deventer, bij Boerhaar of Herxen nog ontmoet.

Glück

HELEEN SYTSMa

Op het mededelingenbord van de Evangelische Stadtkirche hing, naast een grote poster met onze trouwtekst,

de aankondiging dat het die zondagochtend om een Konfirmationsdienst ging. De dorpsjeugd die we de avond ervoor nog behoorlijk luidruchtig tekeer hadden horen gaan bij het Tretbecken, deed die ochtend belijdenis. Het thema van de dienst was Glück, en de zestien jongelui van rond de 15 verklaarden de een na de ander dat ze hun geluk niet zochten in hun bezit of prestaties, maar bijvoorbeeld in hun gezondheid, hun vrienden en hun familie. Toen was er eentje zo dapper om het hardop te zeggen: hij was gelukkig 'weil ich weiss dass Gott immer da ist.' De anderen vielen hem daarin bij toen ze op de vragen of ze in Hem geloofden, dicht bij Hem wilden leven en zich wilden inzetten voor zijn kerk op aarde, allemaal antwoordden met een volmondig 'Ja!'. De kerk heeft toekomst, ook in Duitsland, zolang er maar jongeren zijn die niet alleen herrie schoppen in het winkelcentrum, op het dorpsplein of bij het Tretbecken, maar bovenal hun geluk zoeken bij de Heer.

Zuid-Afrika

ERIK DE BOER

Dit jaar wacht ons een exotische vakantiebestemming: Mjejane Game Reserve aan de oever van de Krokodilrivier, de zuidgrens van de Kruger Wildtuin in Zuid-Afrika. Daarna volgt er een congres in Pretoria en wat colleges in Bloemfontein. We kijken uit naar ontmoetingen met medechristenen in kerk en wetenschap.

Het vloeit allemaal op ongedachte wijze voort uit de korte tijd waarin we in Zuid-Afrika woonden. Toen is het land in ons bloed gekropen en spon de Schepper zijdedraden die later stevige banden bleken. Er kwam een nieuwe roep, in de theologie, voor Jezus' kerk. En Kampen bood het draagvlak om af en toe af te reizen en zomaar ergens colleges te geven: ergens in een kerkzaal in de Vrystaat waar wat dominees voor bijscholing bij elkaar komen; in Morija, Lesotho, waar een oude zendingspost is die door katholieke zendelingen is gesticht en nu de opleidingsplaats van de Lesotho Evangelical Church is. Of in

een moderne collegezaal van de Free State University in Bloemfontein. De meest bijzondere gave is steeds dat we in erediensten ver weg christenen ontmoeten, zwart en blank, die een bijzonder verhaal te vertellen hebben omdat God hun leven leidt. En wij hopen iets terug te geven wat vertelt over Gods verrassende leiding in ons leven.

Gods zon van genade

AD DE BRUIJNE

Het was eind 1997, in een kleine dorpskerk in het Zwarte Woud. Op Eerste Kerstdag bezochten we de *Evangelisch-Lutherische* dorpskerk in het dal. Aanvankelijk maakte het geheel op deze sombere

winterdag een mistroostige indruk: een halflege kerk, vooral oude vrouwen, geen jeugd, een predikante met een wat vrijzinnig aura om zich heen die net langs de kern van het kerstevangelie heen schampte.

Maar toen gingen we zingen. Nadat we eenmaal het prachtige lutherse lied hadden opgepikt, bewerkte ons redelijk omvangrijke gezin een gevoelige toename van het kerkelijke volume: 'wonne, wonne über wonne, Christus ist die Gnadensonne' ('wat een geluk: Christus is de zon van genade!'). Bij de deur gaf de predikante ons een hand: 'Wat fijn dat jullie hier vanmorgen waren. God is goed!' En die hele vakantie zongen mijn

tweede zoon en ik het elkaar grijnzend toe, zodat de regel tot op vandaag door mijn hoofd speelt: 'wonne, wonne über wonne, Christus ist die Gnadensonne'.

Lege kerk

BAS LUITEN

In Frankrijk werd ik steeds herinnerd aan de Bartholomeüsnacht. Wat zijn de kerken uit de reformatie klein! Maar we zochten ze wel altijd op tijdens onze vakantie. Eens was het zo erg dat vlak voor tijd slechts een koster aanwezig was, een organist en de plaatselijke dominee. Wij waren met z'n vieren. Mijn Franse collega kwam naar ons toe. Hij legde uit dat er op zaterdag een trouwerij was geweest; de straat lag inderdaad nog vol met confetti. Die feestgangers zouden vandaag vast niet nog eens komen. Sommige gemeenteleden moesten helaas werken, anderen waren op vakantie. Er zou dus wel niemand meer komen. 'Maar,' zei hij opgelucht, 'gelukkig zijn jullie er, nu kan de dienst doorgaan!' Er volgde een kort overleg welke melodieën wij kenden, en vervolgens werden we genodigd om enigszins vooraan plaats te nemen. Wij voelden ons eerst wat opgelaten, maar zij waren echt blij met onze aanwezigheid. Na afloop kwam de wijn uit de kast, het werd een hele ontmoeting. Die eredienst vergeten we nooit.

Schotelantenne

GERT KWAKKEL

Het gereformeerde kerkgebouwtje zat bijna helemaal vol met enkele gemeenteleden en veel vakantiegangers uit Nederland. De voorganger deed zijn uiterste best om de gasten in staat te stellen de Franse dienst te volgen. Tijdens de preek liet hij een Nederlandse vertaling op het scherm projecteren. Telkens lazen wij iets over 'de rijke

krankzinnige in de schotelantenne'. Het ging om de rijke dwaas uit Lucas 12, dat begrepen we nog wel. Maar waar kwam die schotelantenne vandaan?

Na enig nadenken ging mij een licht op. Het Franse woord voor 'gelijkenis' is 'parabole'. Maar dat woord gebruiken de Fransen ook voor een schotelantenne. De voorganger had zijn tekst ingevoerd in de vertaalmachine van Google. Google, een product van onze tijd, weet alles van schotelantennes, maar kennelijk niet zoveel van gelijkenissen. De voorganger bleek de humor van het voorval te kunnen inzien. Ik bewaar in elk geval een goede herinnering aan zijn inzet om ons zoveel mogelijk van het evangelie mee te geven.

Evangelische vreugde

JANNEKE BURGER

Onze laatste vakantie samen; voor het laatst in een kleine tent, voor het eerst met de auto en dus maar naar Zuid-Frankrijk. We genoten van de warmte, de natuur, het eten en elkaar. Kerken waren er talrijk; prachtige gebouwen vol rust en verkoeling. Maar we konden niet zo gemakkelijk een kerk vinden waar we op zondag graag de diensten zouden bezoeken. We besloten een flink stuk te rijden om een Eglise Réformée Evangélique Indépendante te bezoeken. Daar ontmoetten we in een mooi klein kerkje een kleine groep kerkgangers die elkaar met de hartelijkheid van broers en zussen begroetten. Door een oude dame met kreukelig gezicht en stralende ogen werden we welkom geheten. We zongen mee uit de *Arc en Ciel*-bundel, die ik nog kende van school. Er was een student uit Aix die ons verraste met een preek vol evangelische vreugde. Hoewel we niet alles konden verstaan, werden we geraakt door zijn warme uitleg van het evangelie. Die hartelijkheid proef-

den we ook in de gemeenschap na afloop van de dienst. Het was heerlijk om het hele stuk weer terug te rijden, door het mooie landschap en napratend over deze dienst, deze mensen, onze God.

Hij regeert

BRAM BEUTE

In 1999 waren we op vakantie in Zuid-Afrika. Ik denk er met gemengde gevoelens aan terug. Zuid-Afrika is een van de mooiste landen van de wereld: indrukwekkende bergen, schitterende natuurparken, woeste kusten. En tegelijk was (en is) het vol geweld. Dagelijks opende de krant met een nieuwe moordzaak. Van elke Zuid-Afrikaan die we spraken was er iemand uit zijn familie of omgeving vermoord.

Een keer gingen we op zondag naar

'zomaar' een kerk die we de zaterdag ervoor gevonden hadden. Toen de dienst begon, vroeg de voorganger of er ook gasten in de dienst waren. Eigenlijk volstrekt overbodig: als enige witten vielen wij onmiddellijk op. We stelden ons voor, waarna de dienst begon. Het eerste half uur werd gevuld met lofprijzing, waarin Jezus als koning van deze wereld werd groot gemaakt. Dat raakte me meer dan gewoonlijk. Het was intenser, dieper. Na de dienst werd me pas duidelijk waarom. Mensen vertelden ons dat twee families uit de gemeente nog maar net iemand verloren hadden door een moord. Het verdriet was bijna tastbaar en tegelijkertijd ook de blijdschap, dat Hij regeert boven al het geweld.

Abraham als wereldleider?

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN, HOOGLEERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE TU IN KAMPEN. ///

‘Immers, niet door de wet ontvingen Abraham en zijn nageslacht de belofte dat ze de wereld in bezit zouden krijgen, maar door de gerechtigheid die het geloof schenkt.’

(Romeinen 4:13)

Abraham is een belangrijke figuur binnen de drie zogeheten Abrahamitische religies: het jodendom, het christendom en de islam. In letterlijke zin geldt hij als de stamvader van Joden en Arabieren, in geestelijke zin van christenen en

moslims. Hij komt zowel in de Bijbel als in de Koran voor, maar niet-religieuze historische bronnen vermelden zijn naam nergens. In de wereldgeschiedenis heeft Abraham geen prominente rol gespeeld. Een kosmopoliet was hij zeker niet. Is het niet wat overdreven van

Paulus om Abraham min of meer tot toekomstige wereldleider te bombarderen? En hoe komt hij erbij dat God zo iets had beloofd?

Landbelofte Paulus schrijft dit in zijn brief aan de christelijke gemeente in een wereldstad, Rome. Hij wijdt zelfs een compleet hoofdstuk aan Abraham. Daarin roemt hij diens vertrouwen, waardoor hij vertrok uit een ver land en tegen alle verwachting in bleef geloven dat God hem een kind zou geven. Door dat vertrouwen is Abraham de vader geworden van alle gelovigen, betoogt Paulus, zowel van Joodse christenen als van christenen uit de niet-Joodse volken.

God had aan Abraham nageslacht en land beloofd. Zijn nakomelingen zouden uitgroeien tot een groot volk met een eigen thuis: Kanaän. Paulus verwijst naar die belofte en noemt vervolgens Abraham inclusief zijn nageslacht de ‘erfgenaam van de wereld’, oftewel, ze zullen eigenaar worden van de hele aarde. Die typering klinkt echter zwaar overdreven. Bovendien wordt dat nergens in de Bijbel met zoveel woorden gezegd. Heeft Paulus de oudtestamentische landbelofte expres uitvergroot tot nieuwtestamentische proporties, zodat het beloofde land tegenwoordig de hele

Aan Abraham was een talrijk nageslacht beloofd: zoveel als er sterren aan de hemel zijn en zandkorrels op het strand langs de zee (Gen. 22:17).

kosmos omvat? In zekere zin zouden alleen Abrahams kinderen, de gelovigen dus, het recht hebben om deze wereld te bewonen. Of moeten we denken aan de komende wereld?

Ontelbare menigte Nu komen we in de Joodse traditie vaker uitvergrotingen van de vroegere landbelofte tegen. Het apocriefe boek Sirach zegt bijvoorbeeld over Abraham: 'Daarom heeft de Heer hem onder ede beloofd dat door zijn nageslacht de volken gezegend zouden zijn. Hij zou het zo talrijk maken als het stof van de aarde, zijn nageslacht als sterren verheffen, het een gebied geven van zee tot zee, van de Rivier tot aan de einden der aarde' (Sir. 44:21; vgl. Ps. 72:8; Zach. 9:10). Een wereldomvattend woongebied dus voor Abrahams nageslacht. Volgens

sommige uitleggers sluit Paulus zich bij deze Joodse interpretatie aan. Een bezwaar hiertegen is dat Romeinen 4 alleen over Abrahams vaderschap spreekt, de landbelofte speelt in dit hoofdstuk geen enkele rol.

'Is het niet wat overdreven van Paulus om Abraham min of meer tot toekomstige wereldleider te bombarderen?'

Gaat de uitdrukking 'erfgenaam van de wereld' wel over de aarde of de kosmos? Bij Paulus betekent het Griekse woord *kosmos* doorgaans 'door mensen bewoonde wereld' of 'mensheid'. Dit blijkt op tal van andere plaatsen in zijn brieven (Rom. 1:8; 3:19-20; 1 Kor. 1:20,26; 2 Kor. 5:19; Kol. 1:6). Niet alleen onder het Joodse volk, maar onder heel de mensheid bleken Abrahams kinderen te vinden, tot in Rome toe.

Wat een talrijk (geestelijk) nageslacht! Zoveel als er sterren aan de hemel zijn en zandkorrels op het strand langs de zee, zo had God beloofd (Gen. 22:17).

En nu maakt Paulus het mee dat dit in vervulling gaat, mede dankzij zijn eigen inspanningen als Gods speciale gezant voor de volken. Hij ziet Abrahams stamboom uitgroeien en zich vertakken naar alle kanten. Het wordt een volk dat mensen van verschillende nationaliteiten verenigt, een ontelbare menigte 'rechtvaardigen door het geloof'. Zo kan Paulus zeggen dat Abraham de erfgenaam van de wereld was: kijk maar eens naar alle mensen die zijn nageslacht vormen door het geloof in Jezus Christus, zodat ze rechtvaardig worden verklaard!

Dit artikel zal worden opgenomen in *Ongemakkelijke teksten van Paulus* (red. Rob van Houwelingen en Reinier Sonneveld), dat in het najaar verschijnt bij uitgeverij Buijten & Schipperheijn te Amsterdam.

NIEUWS EN PERSBERICHTEN

NAJAARSPROGRAMMA AKZ+

AKZ staat voor Apeldoorn (TU van de CGK), Kampen (TU van de GKv) en Zwolle (GH) – drie instellingen die elk met hun eigen kennis en ervaring samen theologie dichtbij de mensen in de kerk brengen. Ook voor het komende najaar heeft AKZ+ weer een aantal boeiende collegeseries theologie ontwikkeld, zoals: Bijbel en Politiek (vanaf maandag 1 oktober, 6 avonden in Assen); Het NT lezen in het Grieks (wekelijks op woensdagavond in Zwolle); Rouw (vanaf woensdag 31 oktober, vier avonden in

Zwolle) en Verloren verbinding? (vanaf woensdag 10 oktober, 5 avonden, waarschijnlijk in Gouda).

Meer informatie over deze en andere colleges en over aanmelding vindt u op www.akzplus.nl.

LIED VAN DE MAAND

Steunpunt Liturgie heeft een nieuw liedrooster uitgebracht voor 2012/2013. Scholen en kerken kunnen op deze manier samenwerken om gebruik te maken van de vrijgegeven liederen. Dit nieuwe rooster biedt 12 liederen voor

het hele seizoen. In EREDienst, het blad van de Vereniging van Gereformeerde Kerkmusici, worden steeds toelichtingen op de liederen gepubliceerd. Omdat dit blad tweemaandelijks verschijnt, worden in elke aflevering twee liederen besproken. In de loop van het komende school- en kerkseizoen zal bij enkele liederen een lesbrieff verspreiden. Die lesbrieven kunnen in het basisonderwijs worden gebruikt, maar ook bij andere vormen van kinderwerk. Meer informatie is te zijner tijd te vinden op www.gkv.nl en op www.eredienst.com.

5 JAAR PEP - NIEUW PROGRAMMA

Aan de Theologische Universiteit Kampen viert het programma voor Permanente Educatie (PEP) zijn eerste lustrum. In opdracht van de Generale Synode is in 2007 gestart met een eerste pilot waar toen 20 cursisten aan deelnamen. Inmiddels is het programma volwassen geworden en uitgegroeid tot een volwaardige onderwijspoot aan de TU. Jaarlijks worden acht nieuwe modules ontwikkeld en komen rond de 120 cursisten voor bijscholing naar Kampen. Op de website www.tukampen.nl (onder Permanente Educatie) kunt u nu het programma 2012-2013 downloaden. Dit programma richt zich met name op predikanten en theologen, werkers in de kerk en allen die zich interesseren voor ontwikkelingen in de theologie. De succesvolle modules uit het verleden 'Preken met je Leven' en 'De Schrift Openen' zijn aangescherpt en in een nieuwe vorm in het programma opgenomen. Gastdocenten van de modules zijn Eep Talstra, Henk de Roest, Stefan Paas, Hans Burger en Ad de Bruijne. Ook worden er verschillende trainingen aangeboden op het gebied van gemeentebouw en diaconaat. Thema's die de revue passeren zijn Secularisatie, Israël, Bijbelse theologie, Islam, eigenschappen van God en hermeneutiek. Aanmelding kan via secretariaat@tukampen.nl met opgave van het modulenummer.

YACHAD: CATECHESEMATERIAAL OVER ISRAËL

Yachad, de organisatie binnen de GKv voor steun aan evangelieverkondiging aan het Joodse volk, publiceert een

boekje met van vijf lessen over Israël en het Jodendom. De lessen zijn bestemd voor gebruik in de catechese, maar kunnen ook voor Bijbelstudieavonden gebruikt worden. Onderwerpen die aan bod komen zijn: Jezus is een Jood, land van melk en honing, Bijbelse/Joodse feesten, antisemitisme, en de Joden en Jezus. Elk hoofdstuk biedt stof voor één of twee catechisatielessen. Schrijver is ds. Jan Haveman, predikant te Emmen en lid van het dagelijks bestuur van Yachad. De boekjes kosten € 1,50 per stuk en € 10,- per 10 stuks, exclusief verzendkosten. Bestellen kan via:

www.yachad.nl.

MICHA CURSUS: GROEIEN IN BETROKKENHEID DICHTBIJ EN VERAF

Meer dan 5000 mensen uit allerlei kerken volgden inmiddels een Micha Cursus over goed en recht doen. Komend najaar staan er weer vier instructieavonden voor Micha Cursusleiders gepland. Instructieavonden voor de Micha Cursus zijn zowel voor leidinggevers als voor mensen die zich nog oriënteren op de cursus. Voor hen is ook Micha Basic ontwikkeld, een korte cursus waarbij geproefd wordt van het materiaal van de 'grote' cursus.

Micha Basic is gratis te downloaden via www.michanederland.nl.

Op de instructieavond krijgen aanstaande cursusleiders inhoudelijke informatie en worden alle praktische zaken rond het organiseren van de cursus en de praktijkdag besproken. Verder worden enkele vaardigheidsoefeningen gedaan, met name rond valkuilen die zich voordoen bij het bespreken van een groot thema als 'gerechtigheid'. De instructieavond is ook geschikt voor

bijvoorbeeld diaconieën of kerkenraden die overwegen om komend seizoen aandacht te besteden aan thema's als gerechtigheid en diaconaal gemeente zijn.

De instructieavonden staan gepland voor

- 12 september in Utrecht: LDP, J. Haydnlaan 2. Leiding: Simon de Kam;
- 10 oktober in Nunspeet: PKN-kerk, Driestweg. Leiding: Gerdien Rots
- 13 november in Leek. Leiding: Ate Klomp.
- 27 november in Breda. Leiding: Simon Drost.

Aanvang: 19:30 uur. Aanmelden via www.michacursus.nl.

INFOBULLETIN EVANGELIE & MOSLIMS

De nieuwe website www.IsaRuhAllah.nl laat met indringende getuigenissen ex-moslims aan het woord die zich nu volgeling van Jezus Christus noemen. Het nieuwste Infobulletin van E&M (Evangelie & Moslims) gaat in gesprek met deze nieuwe christenen en verhaalt van hun omkeer en hun nieuwe identiteit die zij vonden in Jezus Christus.

Om christenen toe te rusten voor de ontmoeting met moslims, biedt E&M diverse mogelijkheden. Naast boekbesprekingen die betrekking hebben op de islam en de verhouding christenen – moslims, vindt u diverse activiteiten beschreven in dit Infobulletin.

Wanneer u geïnteresseerd bent in het infobulletin of anderszins belangstelling hebt voor het werk van E&M kunt u ons bellen: 033-4659290, mailen: buro@evangelie-moslims.nl of naar de website www.evangelie-moslims.nl gaan.